

URTX

EL *BOOM* DE L'ESPORT.
IDEOLOGIA I SOCIETAT A L'ESPORT TARGARÍ (1920-1937)

Xavier Torrebadella Flix

EL BOOM DE L'ESPORT. IDEOLOGIA I SOCIETAT A L'ESPORT TÀRREGA (1920-1937)

Abstract

En este trabajo se presenta un primer análisis que valora el impacto social y cultural que protagonizó el *boom* del asociacionismo deportivo en Tàrrega en el periodo de 1920 a 1937. Se describe el origen de las entidades líderes y de los deportes más exitosos. Al mismo tiempo se trata el legado institucional y el discurso ideológico que contribuyó a Cataluña a la identificación social del deporte de raíz popular. Se incluye también una nómina de las primeras asociaciones deportivas targarinas.

This work is presented as a first analysis that evaluates the social and cultural impact of the boom in sporting associations in Tàrrega in the period from 1920 to 1937. The origins of the leading entities and most successful sports are described. The institutional legacy and the ideological discourse in Catalonia that contributed to a social identification of sport from popular roots are also dealt with. It also contains a list of the earliest sports associations in Tàrrega.

Paraules clau

Tàrrega, esport, associacionisme esportiu, història de l'esport.

1. Introducció: context de l'esport català

A Catalunya i cap a finals del segle XIX l'esport anava arranjat tímidament a partir de la proliferació dels gimnasos moderns que s'anaven escapant arreu de les principals poblacions del principat. Sobretot a Barcelona cal destacar en la contribució al foment de l'esport els gimnasos de Miquel Gibert, Francesc Solé, Amadeu Llaverias, Santanach, Eduard Tolosa, Fidel Bricall, Jaume Garcia o Jaume Vila. D'aquests temples de cultura física van sorgir una colla entusiastes decidits a divulgar les pràctiques físiques a l'aire lliure. Al capdavant, aquests primers *sportmen* van esdevenir els pioners de l'esport català, uns quants amics que en el seu afany jove van anar assajant tota mena d'esports, tal com també s'estava fent en altres països de Europa. Aquests primers assajos sorgiren del rem, del ciclisme, de l'excursionisme o del joc de la pilota, després del futbol i del tennis. Ja a principis del segle XX, les activitats esportives s'anaven obrint cap a l'automobilisme, la natació, la boxa, l'atletisme o l'hoquei. A partir aquestes iniciatives es va anar generant l'afició, el caliu i l'entusiasme per a constituir les primeres associacions esportives catalanes.¹ En aquests esports és on hem de trobar la primera avançada de l'esport modern.

L'any 1871 a Barcelona, amb motiu de les festes de la Mercè, es van realitzar les primeres carreres ciclistes.² Al 1887 es creà el Veloz Club Barcelonès, principal promotor del ciclisme català de finals del segle XIX. Cap a la darrera dècada del segle els clubs

ciclistes ja s'havien estès per una bona part de la geografia catalana: Reus, Figueres, Olot, Vic, Granollers, Mataró, Valls, Sabadell, Terrassa, Manresa, Girona, Tarragona, Vilafranca, Vilanova i la Geltrú, Lleida, Tàrraga, Cervera, El Vendrell, Alcanar, Ulldecona o Tortosa en són un bon exemple. *El Ciclista* (1891-1895) es presentà com a revista de *sport* dedicada al ciclisme, però també disposada a propagar tota mena d'esports. Altres revistes com *La Velocipèdia* (1892) o *La Bicicleta* (1896), també contribuïen a crear el caliu esportiu entre els aficionats. El 1893 es va crear el Velòdrom de la Bonanova (Barcelona), pocs anys després poblacions com Reus, Figueres, Mataró o Lleida, també tenien el seu velòdrom. Al 1897, Miquel Ballester va aixecar la primera fàbrica de bicicletes de Barcelona (Ciclos Cosmópolis) i en aquest mateix any, es va constituir la Unió Velocipèdica Catalana.

La popularitat del joc de pilota va arribar també a Barcelona, que va rivalitzar amb els espectacles dels frontons del País Basc i Madrid. Els escenaris del joc van ser noves edificacions com els frontons Barcelonès (1893) i el Condal (1896). Aquest esport que estava força associat a les apostes va esdevenir un joc d'espectacle i de pelotaris professionals. La pilota també comptà amb una premsa especialitzada, on podem trobar-hi les primeres cròniques de l'esport català. En aquests anys van sorgir a Barcelona publicacions com el *Frontón* (1893), primera revista publicada d'aquest esport, *La Cancha* (1895) o *La cesta* (1896).

¹ Vid. PUGADAS, Xavier i SANTACANA, Carles: *Història Il·lustrada de l'esport a Catalunya*, Vol 1 i 2, Edita, Diputació de Barcelona i Columna Edicions, Barcelona, 1995.

² Vid. IZQUIERDO MACÓN, Eugenio y GÓMEZ ALONSO, Mª Teresa: "Els orígens del ciclisme a Espanya: L'expansió del Velocípede a finals del segle XIX", *Revista APUNTS*, núm. 71, p. 6-13, Barcelona, 2003.

Com ja hem dit l'esport era més aviat vist com un espectacle, i la seva pràctica entre la població tenia poca incidència. Val a dir però, que el 1898 el Frontó Condal va organitzar un equip català de dones pelotaris que van fer una gira d'exhibició per tots els grans frontons d'Espanya.³

El 1897, l'arribada a Barcelona de Narcís Masferrer i Sala va esdevenir un fet rellevant, ja que a partir de la seva empena es van iniciar projectes cabdals per al futur de l'esport català com la creació de la revista *Los Deportes* (1897-1910), la Federació Catalana de Gimnàstica (1897) o *El Mundo Deportivo* (1906) o el Sindicat de Periodistes Deportius (1911).

A nivell d'Estat dos van ser les entitats claus per al desenvolupament de l'esport, ja que la seva constitució i lideratge van anar marcades pel protagonisme català. Ens referim a la *Unión Velocipédica Española* (UVE), creada el 1895 i a la *Federación Gimnástica Española* (FGE), creada el 1898. Aquestes dues entitats no es van ocupar solament dels esports que porten llur nom, sinó que van vincular-se a una extensa propaganda de cultura esportiva i regeneració física.

Com ja hem dit, moltes d'aquestes iniciatives tenien com a punt de partida els gimnasos de Barcelona. Entre aquests establiments cal remarcar el gimnàs de Francisco Solé al c/ Montjuïc del Carme, núm. 5. És aquí on es va originar i establir la Federació Catalana de Gimnàstica (1897), la redacció de la revista *Los Deportes* (1897), la fundació del FC Barcelona (1899), del CN Barcelona (1906) o del Solé Pedestre Club (1908).

Entre les primeres associacions esportives que es creen a Barcelona a partir de la primera meitat del segle XIX cal anomenar una llarga llista, entre les quals destaquem les següents: Cercle Gimnàstic Barcelonès (1860), Cercle de Caçadors (1866), Associació Catalana d'Excursions Científiques (1876), Societat d'aficionats a la caça i pesca de Catalunya (1877), Club Català de Regates (1879), Reial Club de Regates de Barcelona (1881), Club Velocipedistes de Barcelona (1882), Jockey-Club (1885), Societat de Tir al Colom (1887), Societat de Velocipedistes de

Barcelona (1890), Centre Excursionista de Catalunya (1890), Club Velocipèdic de Barcelona (1890), Societat de *Foot-ball* de Barcelona (1895), Societat Frontó Barcelonès (1895), Polo-Club de Barcelona (1897), Cercle d'Esgrima de Barcelona (1897), Societat Catalana de Gimnàstica (1897), Barcelona *Lawn-tennis* Club (1898), Automòbil Club de Barcelona (1899), *Foot-ball* Club Barcelona (1899), Societat Deportiva Santanach (1899) i Sociedad Deportiva Tolosa (1899).

El segle XX s'inaugurà amb el que va ser la primera participació catalana en els Jocs Olímpics. A París (1900) van participar a títol individual, i encara sense cap Comitè Olímpic Espanyol, un grup de remers del Reial Club de Regates de Barcelona. En aquest mateix any es van organitzar les Festes Federals de la Segona Assemblea de la *Federación Gimnástica Española*.⁴ Coincidint amb les Festes de la Mercè, el programa d'actes esportius va demostrar la capacitat organitzativa que tenia Barcelona.⁵ Per a les Festes de la Mercè de 1902 es van realitzar novament concursos esportius amb molt d'èxit per a la ciutat, i de retruc, per a tot Catalunya. En aquests concursos es va demostrar que en els costums dels joves, alguna cosa estava canviant. El programa d'esports va concretar-se amb exhibicions de *lawn-tennis*, ciclisme, *foot-ball*, gimnàstica artística, hípica, tir, esgrima, rem i un concurs hípic.⁶

A partir del 1903, entitats populars i obreres com el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) o l'Ateu Enciclopèdic Popular també es van afegir a l'esport. D'aquestes entitats es va iniciar una progressiva propaganda de cultura física popular que va influir considerablement en el creixement del teixit associatiu de l'esport arreu de Catalunya.

El motor industrial, social i cultural de Catalunya donava també un bon exemple del *boom* de l'afició als esports, que com el futbol, no van trigar gaire a escampar-se per totes les poblacions catalanes. Aquest caliu es copsava en *La Il·lustració Catalana*:

"Diferents vegades ens hem ocupat de la propagació del Sports a la nostra ciutat i de la popularització d'alguns d'ells, més visible

³ Vid. ORTEGA, José Miguel: *Románticos sportmans. Historia del deporte vallisoletano en el siglo XIX*, Ayuntamiento de Valladolid-Fundación Municipal de Deportes, Valladolid, 1996.

⁴ Vid. "Federación Gimnástica Española", *La Vanguardia*, 22 de setembre de 1900, p. 3.

⁵ Vid. "Fiestas de la Federación Gimnástica Española", *La Vanguardia*, 28 de setembre de 1900, p. 6.

⁶ Federación Gimnástica Española: *Ferías y Fiestas populares de Ntra. Sra. de las Mercedes. Programa y Reglamentos de los concursos que la Federación Gimnástica Española ha de realizar en el Campo de Juego del Parque*, Imp. José Cunill, Barcelona, 1902.

cada dia. Això pot aplicar-se al jòch del futbol, que no solament practica mes de 1.500 jugadors, agrupats en més de trenta Clubs, sinó que per tots els xamfrans del Esanxe se veuen xicots jugant amb pilotes més o menys futbolístiques.

Ademés d'això, la plaça de Catalunya està convertida cada vespre en un camp de jòch (a falta d'altres que l'Ajuntament deuria curar-se d'establir), vegentshi animats partits amb totes les regles del jòch. Aquestos dies aquests jugadors amb alternat amb mariners anglesos qu'al passejar per allí han acceptat de bon grat la invitació dels futurs Campions d'aquí, rescabaland-se així dels partits de futbol i crichet que la pluja'ls impedí celebrar dies passats. No cal dir que'ls passejants se deturaren en gran número a presenciar tan transcendents partits.⁷

L'emergència social de l'esport donà peu a la creació de les primeres associacions d'entitats. A Barcelona el 1903 es creen l'Associació Clubs de *Foot-ball* i l'Associació de *Lawn-tennis*. En pocs anys es van anar constituint altres associacions i federacions esportives. L'ambient esportiu i gimnàstic que es generava a Barcelona també es va contagiar arreu del principat. En aquests anys, l'esport i la gimnàstica esdevenien socialment elements de cultura i de regeneració física i tenien un component modernista i d'avantguarda.

Durant aquests primers anys del segle xx, el *Sportmen's Club* (1903) va esdevenir l'element promotor d'una infinitat de pràctiques esportives. En aquesta associació hi estaven representats els joves de les classes més benestants de Barcelona. Amb poc temps van assajar nous esports i van organitzar festivals esportius, exhibicions i campionats de tota mena. Però per a transmetre l'activitat i l'energia de totes aquestes iniciatives calien més mitjans de propaganda. Per a cobrir aquesta demanda el 1906 sortí el setmanari *El Mundo Deportivo*, fundat per Jaume Sala i dirigit per Narcís Masferrer. En l'edi-

torial es deia "contribuiremos por otra parte con todos nuestros alientos a propagar la excelencia de los ejercicios físicos, la práctica de todos los deportes, de toda clase de juegos,..."⁸ *El Mundo Deportivo* va promoure nombroses associacions i competicions esportives i va tenir la deferència d'incloure les notícies que s'anaven produint arreu de Catalunya. L'any 1928 *El Mundo Deportivo* es convertí en diari.⁹

En el nou segle, la progressiva manifestació dels esports va anar consolidant organitzacions i campionats oficials.¹⁰ La proliferació dels esports i de l'associacionisme va anar també acompanyada de la popularització i de la propaganda d'una premsa esportiva, cada cop més especialitzada.¹¹ L'associacionisme esportiu es va estendre a fora de Barcelona. Poblacions com Sabadell, Mataró, Badalona, Igualada, Girona, Tarragona, Reus, Manresa, Tàrrrega o Lleida en són un bon exemple.

El panorama de l'esport català s'enriquia amb noves associacions com el Real Societat de Tennis Pompeya (1905), Real Automòbil Club de Catalunya (1906), Real Societat d'Esport Basc (1906), Club Natació Barcelona (1907), Barcelona Hockey Club (1907), Secció d'Esports de Muntanya del CEC (1908), Solé Pedestre Club (1908), Real Club Nàutic de Barcelona (1909) o Club Pugilístic de Barcelona (1910).

Capçalera -1902-
de la Revista
Los Deportes,
Barcelona (1897-1910).

⁷ E.: "Sports", *La Il·lustració Catalana*, 20 de setembre de 1903, núm. 16, p. 259.

⁸ *El Mundo deportivo*, 1 de febrer de 1906.

⁹ Vid. PUJADES, Xavier i SANTACANA, Carles: *L'esport és notícia. Història de la premsa esportiva a Catalunya (1880-1992)*, Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 1997.

¹⁰ Associació Gimnàstica Catalana (1897), Federació Catalana de Clubs de Foo-ball (1907), Associació de Lawn-tennis de Catalunya (1903), Federació Atlètica de Catalunya (1915), Federació Catalana de Natació (1918), Federació Catalana d'Esgrima (1922), Federació Catalana d'Hockey (1922), Federació Catalana de Boxa (1923), Federació Catalana de Basket-ball (1924), Federació Catalana de Hockey sobre Patins (1928), Federació Catalana de base-ball (1929) i Federació d'Esquí de Catalunya (1933).

¹¹ Foren moltes les publicacions catalanes que tingueren una important incidència en el món de l'esport, és per això que només es citen aquelles més representatives: *El Mundo Deportivo* (1906), *Los Deportes* (1910), *Stadium* (1911), *El Sport* (1917), *La Jornada Deportiva* (1921) *El Campeón* (1923) *Aire Libre* (1923), *L'esport Català* (1925), *Grafic Sport* (1926), *La Nau dels Esports* (1929), *La Rambla* (1930).

La dona també s'inicià en les pràctiques esportives. L'equitació, l'excursionisme, la gimnàstica sueca, el patinatge o el tennis van ser els primers esports on la dona es va obrir camí. Així ho manifestava Josep Elías dient que "el sport havia arribat a gran altura a Barcelona, i sols li faltava la consagració que la dona li ha donat, per a que pugui figurar definitivament en les nostres costums".¹²

En aquests anys, fins i tot l'esport és observat per l'església. Figures influents com Félix Sardà Salvany o Josep Torres i Baiges es van pronunciar a favor dels esports, ja que per mitjà de la seva pràctica, veien com es podia acostar els joves a les creences religioses i apartar-los dels vicis i de les males pràctiques socials. Sardà proposava "aixecar a tot arreu centres de sport honrat i digne... D'exa manera el Centre sportiu pot considerar-se, i ja es considera en molts punts del estranger, com verdader germà i braç pret de la parròquia, com una verdadera dependència parroquial, com una obra del parroquialisme en tota la propietat de la paraula".¹³ Sardà també desitjava contrarestar les activitats proselitistes de les entitats i ateneus llibertaris, de l'esquerra política i sindicalista revolucionària.

El Bisbe de Vic Josep Torras i Bages també invocava l'adoctrinament cristià de l'esport. En una pastoral anomenada "L'atletisme cristià" (1910) comparava l'acció evangelitzadora del cristià amb la d'un atleta.¹⁴ Torras i Bages va portar a la pràctica allò que ja havia predicat Félix Sardà, dirigir l'esport local amb finalitats d'adoctrinament moral i religiós.¹⁵

El magnífic ambient de l'esport català i la seva acceptació institucional va promoure noves iniciatives que tenien com a objectiu consolidar i avançar els projectes. Així cal destacar

la constitució del Sindicat de Periodistes Deportius (SPD, 1911) per Narcís Masferrer, Jaume García, Josep Elías Juncosa i Josep Maria Cò de Triola, tots ells promotors d'una infinitat de projectes relacionats amb la cultura física i les pràctiques esportives.¹⁶ Durant els propers vint anys, el SPD va esdevenir la principal representació en la difusió del moviment esportiu i olímpic català.

També l'any 1911 es constituí la Federació de Societats Deportives de Barcelona, que representava davant l'Ajuntament el moviment esportiu de la ciutat. En els estatuts es marcava l'objectiu de "procurar la buena armonía y unión entre todas las sociedades deportivas, la organización de fiestas y concursos anuales y arbitrar recursos para su realización".¹⁷ Aquesta Federació va demostrar al llarg de la seva existència un alt nivell d'organització, com així es podia comprovar en el *Calendario deportivo para 1917*. Per a disposar d'una idea de l'organització esportiva a Barcelona, val a dir que l'any 1917 hi havia previst un total de 150 esdeveniments esportius.¹⁸

La revista *Stadium* —revista il·lustrada de sports— (1911-1930), fundada per Ricard Cabot i dirigida per Narcís Masferrer, amb la col·laboració de Josep Elías Juncosa com a cap de redacció, va prendre el relleu de la propaganda esportiva després de la desaparició de *Los Deportes*.

A partir d'aquests moments i amb el lideratge del periodista Josep Elías Juncosa, es van iniciar les primeres intervencions que demanaven la participació dels esportistes catalans als Jocs Olímpics d'Estocolm. Amb aquestes intervencions es va organitzar una campanya de propaganda per tal d'organitzar el moviment olímpic català. En aquesta

¹² "Els sports y la dona", *La Il·lustració Catalana*, 28 de juliol de 1907, núm. 4, p. 18.

¹³ SARDÀ SALVANY, Félix : *L'sport catòlich*, Lib. Tip. Catòlica, Barcelona, 1908, p. 13-14.

¹⁴ TORRAS I BAGES, Josep: *L'atletisme cristià*, Imp. Anglada, Vic, 1910.

¹⁵ El Bisbe Torras i Bages va pagar el primer camp de futbol de Vic per als Joves de la Congregació Mariana, i aquesta entitat va protagonitzar un destacat paper en el desenvolupament de l'esport vigatà (cfr. CASANOVAS PRAT, Josep: "L'esport a Vic. De símbol social elitista a pràctica formativa", *Avenç*, abril de 2001, núm. 257, p. 48-51) "El caràcter de l'Esbarjo Marià netament esportiu, ha tingut i té encara un caràcter educatiu, Essent com és una secció de la Congregació dels Lluisos, ha tingut cura en tots els moments d'agermanar l'esport amb l'espiritual, com si el lema fos fer homes cristians i forts, demostrant l'error de tots aquells que han cregut que eren dues coses absolutament independents i que no era convenient agermanar-les". ("L'esportivitat de Vic", *L'Esport Català*, 6 juliol de 1926, núm. 75, p. 11-12)

¹⁶ Donat que la llista de persones que donaren vida als inicis de l'esport català seria interminable es recomana l'obra de NAVARRO, Emilio: *Album Histórico de las Sociedades deportivas de Barcelona*, Imp. José Ortega, Barcelona, 1916 (Biblioteca del Consell Català de l'Esport, Av. Paisos Catalans, 12 - Esplugues de Llobregat).

¹⁷ Les associacions fundadores foren el Real Automòbil Club, Real Polo Club, Sociedad Hípica de Barcelona, Real Associació de Caçadors de Barcelona, Secció d'Esports de Muntanya del CEC, Real Club Nàutic, Associació de *Lawn Tennis*, Federació Catalana de Clubs de *Foot-ball*, Tiro Nacional, Club Natació Barcelona, Unió Velocipèdica Espanyola, Real Sociedad de Columbofilia de Catalunya, Foment de l'Esgrima i el Sport Basc.

¹⁸ Federación de Sociedades Deportivas de Barcelona: *Calendario deportivo para 1917*, Editorial Deportiva, S. A., Barcelona, s.a., (1916).

llarga campanya van participar nombroses entitats, destacant-se la revista *Stadium*, el Sindicat de Periodistes Deportius, la Federació de Societats Deportives de Catalunya i, més tard la Federació Atlètica de Catalunya.

L'any 1912 Josep Elías Juncosa des de la *Veu de Catalunya* demanava la unió de l'esport i que "acabéssim les rivalitats dels clubs i regionals, i de què els homes de bona voluntat treballéssim per la unió de tots els atletes del nostre país, primer cap a la possibilitat d'una Unió Nacional que triés l'equip que representés el nostre país a la V Olimpíada".¹⁹

El 1915 va quedar constituïda la Federació Atlètica de Catalunya sota la presidència d'Àlvar Presta i la sotspresidència de Josep Elías Juncosa. A partir d'aquest any, l'atletisme català sempre va anar lligat a la reivindicació de la participació olímpica. Així quedava manifest en el primer número de la revista *Atlética*, en la que José Elías expressava el desig de construir un estadi d'esports per a preparar als esportistes catalans i allotjar uns futurs Jocs Olímpics.²⁰ Finalment, el desig d'en Josep Elías es va materialitzar amb la construcció de l'Estadi Català de la Fuixarda a la muntanya de Montjuïc. L'Estadi va ser dissenyat per Jaume Mestres i Fossas, i s'inaugurà el 25 de desembre de 1921, amb un extraordinari i simbòlic partit entre el FC Barcelona i el Sparta de Praga.²¹

L'any 1914, Josep Elías Juncosa va iniciar amb Francisco Sintés la Col·lecció "Los Sports", 21 números de manuals tècnics que difonien diferents esports. En el primer número Josep Elías es reafirmava en els posicionaments regeneracionistes de l'esport: "...debemos necesariamente practicar los deportes para hacernos fuertes y equilibrados, para entrar en la gran lucha por la vida, en la que tenemos obligación de aspirar a los primeros puestos, para nuestro provecho particular y para el bien público, permítasenos, aunque tal vez pequemos de inmodestos, en

nombre de varios lustros que llevamos propagando los ejercicios físicos como el medio más eficaz para la regeneración de nuestra raza que por el esfuerzo de todos ha de volver a ocupar el lugar preeminente que tuvo un día..."²² Fins a finals dels anys trenta, fou la col·lecció esportiva més popular de tot l'Estat.²³ Altres col·leccions esportives editades a Barcelona en les anys vint foren la "Biblioteca deportiva" de l'Editorial Gasso i la "Biblioteca Sports y Juegos", d'Edicions Bauza. La presència d'aquestes obres entre els aficionats als esports van contribuir a la difusió tècnica dels esports.²⁴

Després de la I Guerra Mundial, els estats europeus van tenir clara la idea que calia afavorir, immediatament, el desenvolupament físic dels seus joves. Per als estats era necessari poder disposar d'uns homes forts i en un perfecte estat físic, preparats per a dominar les lluites en el camp de batalla. No hi cap dubte que en aquests anys l'esport fou utilitzat com l'eina perfecta per a estimular el patriotisme, coadjuvant a una finalitat militar. D'aquesta manera països com França, Anglaterra, Alemanya, Txecoslovàquia, Itàlia o la Unió Soviètica, van intervenir directament en la potenciació, l'organització i el control de l'associacionisme esportiu. En el decurs dels anys, les Olimpíades d'Anvers (1920), París (1924), Amsterdam (1928), Los Angeles (1932) i Berlín (1936) foren l'aparador del desenvolupament i del poder esportiu d'aquests països que, en el rerefons, pretenien exhibir-se i demostrar molt més que la potència de llurs capacitats físiques.

En els anys vint, la institucionalització pública catalana de l'esport prenia referents per part de la Mancomunitat amb la creació de la Ponència d'Educació Física (1921). Després, per iniciativa privada, es constituïa la Confederació Deportiva de Catalunya (1922). Aquestes entitats sorgien també amb la intenció d'oferir suport a la candidatura de Barcelona per allotjar els Jocs Olímpics de 1924.²⁵

¹⁹ *La Veu de Catalunya*, 12 de maig de 1912.

²⁰ ELÍAS JUNCOSA, Josep: "El estadio catalán", *Atlética*, núm. 1, Barcelona 15 de desembre de 1916, p. 9.

²¹ La revista *d'Ací d'Allà*, de gener de 1922 dedicava un especial reportatge a l'Estadi que havia estat una realitat gràcies a la iniciativa propagandística de Josep Elías Juncosa i la tenacitat del Sindicat de Periodistes Esportius.

²² ELÍAS JUNCOSA, José: (Los sports) *Football asociación*, Tobeña impresor, Barcelona, 1914, p. 19.

²³ Els títols publicats van ésser: *Foot-ball, Atletismo, Lawn-tennis, Remo, Boxeo, Sports de Nieve, Natación, Tiro, Equitación, Ciclismo, Pelota Vasca, Caza menor y Caza mayor y acuática, Excursionismo, Carreras a pie, Vela I, Vela II, Juegos Olímpicos, Esgrima, Hockey, Concursos atléticos: saltos y lanzamientos*.

²⁴ Vid. TORREBABELLA I FLIX, Xavier: *Contribución a la historia de la educación física en España. Estudio bibliográfico en torno a la educación física y el deporte (1800-1939)*, Universitat de Lleida, Departament d'Història de l'Art i Història Social, Lleida, abril, 2009 (tesi doctoral).

²⁵ Vid. PUJADAS, Xavier i SANTACANA, Carles: "Esport, catalanisme i modernitat. La Mancomunitat de Catalunya i la incorporació de la cultura física en l'esfera pública catalana" *Acacia*, Papers del Centre per a la Investigació del Moviments Socials—Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 1995, núm. 4, p. 101-121.

La premsa esportiva de Barcelona reflectia el protagonisme que anava adquirint l'esport arreu de Catalunya: *Stadium* (1920), *Vida Gráfica Deportiva* (1921), *La Jornada Deportiva* (1921), *Barcelona Sport* (1922), *La Raça* (1922), *El Campeón* (1923), *Sports* (1923), *Diario de Sports* (1923), *Crónica Deportiva* (1925), *L'Esport Català* (1925), *Arte y Sport* (1926), *Gráfico Sport* (1926), *Deportes* (1928), *La Gaceta Deportiva* (1928), *La Nau dels Esports* (1929) i *Deportes y Letras* (1929).

Fora de Barcelona l'ambient esportiu donava oportunitats a una premsa local i propera: *Sports* (1908) a Tarragona, *Sabadell Esportiu* (1914) a Sabadell, *Art i Esport* (1915) a Girona, *Stadium* (1919) a Figueras, *L'Esforç* (1920) a Sabadell, *Mataró Sportiu* (1922) a Mataró, *Esport i Cultura* (1922) a Igualada, *Reus Sport* (1923) a Reus, o *Lleida Deportiva* (1923) a Lleida.

Cap a mitjans dels anys vint, l'esport era posat en dubte, i hom veia en el professionalisme, l'especialització i l'espectacle un desequilibri moral del concepte esportiu original. Tanmateix, aquestes preocupacions desaparegueren amb el temps, a mesura que l'esport anava penetrant cada cop més en les classes populars.

El futbol copsava la major part del protagonisme esportiu. La popularitat del futbol va donar peu als setmanaris humorístics com *El Xu!* (1922), *Pa...na!* (1923), *Orsai* (1924), *Faut!* (1924), *La Barrila Deportiva* (1924), *Sidral esportiu* (1925) o *Safereig esportiu* (1925), *La Bimba* (1926).

A part del futbol s'anaven institucionalitzant altres esports de caire més popular com l'atletisme, la natació, la boxa, la lluita grecoromana, l'hoquei herba, el bàsquet o el rugby.

El discurs nacionalista de l'esport, ja fou iniciat en la segona dècada del segle pels representants de la Lliga regionalista, i els sectors emergents del republicanisme catalanista.²⁶ La projecció nacional del catalanisme esportiu tingué com a portaveu la premsa esportiva escrita en català com Catalunya Esportiva (1912), La Raça (1922), La Publicitat (1923), L'Esport Català (1925), La Nau dels Esports (1929) i La Rambla (1930).

A *La Raça* (1922), es proposava una regeneració nacional per mitjà de l'esport. En aquest

setmanari J. Antoni Trabal proclamava que "abans de tot, son ciutadans de Catalunya que estimem l'esport, com a únic mitjà de enfortir (física i moralment), la nostra raça".²⁷

La Rambla (1930-1939), setmanari catalanista d'esquerres —vinculat a l'Esquerra Republicana i convertit en diari el 1936— inicià una campanya propagandística, encapçalada pel seu director Josep Sunyol i Garriga, president de la Federació Catalana de Futbol i, més tard, del FC Barcelona. La campanya catalanista pretenia transmetre el lema "Esport i Ciutadania". L'objectiu, amb tota mena d'escrits en articles, conferències o presència en actes esportius, era proclamar una obra de divulgació social i educativa de cultura física; una obra que arribés a la immensa majoria de la població, sobretot, al proletariat i a la dona.²⁸ *La Rambla* pretenia divulgar els valors humans i cívics de l'esport, en pro del regeneracionisme català, aplegant un discurs de caire popular i democràtic. Així, per exemple, es manifestà en contra l'Olimpiada de Berlín, que era vista com a símbol de transmissió ideològica de les idees feixistes.

Durant els anys trenta, la mediatització de l'esport va donar una poderosa empenta a un associacionisme esportiu de tota mena. L'esport començava a experimentar certs desviaments de caire ideològic, originats pels moviments polítics i culturals. Així ens trobarem amb moviments esportius de tipus paramilitar, religiosos, polítics, nacionalistes, feministes, naturistes i, també, altres de tipus de posicionaments més neutrals i purament esportius, sense cap identificació ideològica, aspecte que en aquella època era prou difícil d'aconseguir. El mosaic de l'associacionisme juvenil i esportiu català es dibuixava en un ric cromatisme. Entitats com Joventuts Llibertàries, Joventuts Socialistes, Joves d'Acció Catòlica, Joventuts Republicanes, Federació de Joves Cristians, Joves requetés, agrupacions tradicionalistes, *Boy-scouts*, *Palestra* o Unió Esportiva Obrera, parlen de per si del rerefons ideològic de cada una d'elles. Aquest teixit associatiu, que utilitzava l'esport com a mitjà de transmissió política, ideològica o social, va conviure en un clima depredador i gens pacífic, ja que els enfrontaments estaven presents en tot moment.

En la II República l'associacionisme esportiu estava representat per una àmplia varietat

²⁶ AYMANÍ, Lluís: "Per Catalunya i per a Catalunya", *Catalunya esportiva*, 16 d'abril de 1919, núm. 121, p. 1-2.

²⁷ *La Raça*, 26 de desembre de 1922, núm. 1, primera pàgina.

²⁸ Vid. PUJADAS, Xavier i SANTACANA, Carles: "Esport i ciutadania. Notes sobre un discurs a Catalunya en un període de canvi (1930-1931)", *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 1, Juliol de 1992, p. 34-43.

d'esports i assolí una participació popular força espectacular. Aquesta plena democratització va esperonar la creació de la Unió Catalana de Federacions Esportives (1933), amb la presidència del conegut filòleg Pompeu Fabra.²⁹

La dona va prendre més protagonisme amb entitats tan carismàtiques i representatives com el Club Femení i d'Esports (1928-1936). Des de Barcelona aquesta entitat va estendre una campanya de popularització de l'esport femení.

Entre les veus pròpies i crítiques dels joves hi havia una alta reivindicació per assolir públicament més instal·lacions esportives: gimnasos, camps de jocs, piscines... Així, val a dir, que a excepció de l'Estadi de Montjuïc, a Catalunya no es coneixien equipaments esportius públics. Durant la primera meitat dels anys trenta, aquesta reivindicació fou molt reclamada pel jovent arreu del Principat.

El 1932 es va crear la Mutualitat Esportiva Catalana, projecte que dirigí el Dr. Emili Moragas, amb l'objecte de reparar lesions específiques dels esports, especialment del futbol, activitat esportiva que causava més accidents.

Els anys trenta va obrir el període dels espectacles de masses representants pel futbol i la boxa, alhora que l'esport català s'internacionalitzava en tota la seva varietat, fins i tot arribant al reconeixement oficial de la Federació Catalana de Rugbi, per part de la Federació Internacional.³⁰

Cap al final del període, una gran part de l'associacionisme esportiu es va posicionar en contra del feixisme, amb el suport d'un projecte d'unitat internacional com va ser l'Olimpíada Popular de Barcelona (1936). A partir del juliol de 1936 l'esport va tenir una altra orientació i es va veure afectat pel clima polític i de la Guerra civil. No obstant això, des de la Generalitat es van crear institucions que volien donar continuïtat i suport a tots els projectes que la societat privada estava generant. En aquesta direcció cal prendre bona mesura de les activitats iniciades pel Comissariat d'Educació Física i Esports i per l'Institut d'Educació Física i Esports de Catalunya.

El rugby fou el primer esport que tingué una selecció nacional catalana reconeguda internacionalment.

En plena Guerra Civil, l'esport va actuar com a un mitjà de recaptament econòmic solidari amb les institucions del front i va prendre un important protagonisme en la militarització i formació física a la rereguarda.

2. De la Tàrrega dels anys vint i trenta

La Tàrrega dels anys trenta es configurava com una ciutat petita, però no obstant això, esdevenia l'epicentre comercial i productiu en l'àrea d'influència de la comarca de l'Urgell. La població l'any 1920 era de 5.438 h. i el 1936 de 6.605 h., cosa que indica un creixement que informa del bon nivell econòmic i productiu de la població, que s'afavorí amb la creació definitiva del Canal de l'Urgell. Com a capital de l'Urgell i situada estratègicament en la cruïlla entre Barcelona i Lleida, i alhora entre la Seu d'Urgell i Montblanc era un punt de parada per a molts viatgers i un bon punt per a establir la distribució del comerç.³¹

Quant als sistemes productius, recollia una població dedicada al comerç, a la indústria i a la pagesia de secà. Per tant, la seva població fou diversificada, comptant amb un sector benestant considerable, fortament arrelat a la tradició, a les velles formes i al conservadorisme. Aquest aspecte es pot veure clau-

²⁹ "Unió Catalana de Federacions Esportives", *Gimnàstica*, 1r trimestre de 1934, p. 10.

³⁰ Federació Catalana de Rugbi: *Rugbi 1922-1934. Edició especial extraordinària amb motiu del reconeixement de la Federació Catalana de Rugbi per part de la Federació Internacional de Rugbi Amateur*, Barcelona, 1934.

³¹ Vid. OLIVERAS, Àngel; GÓMEZ, Joan i NOVELL, Ramon: "El Congrés de turisme", *Crònica Targarina*, 16 de juny de 1934, núm. 668.

rament en la composició política dels ajuntaments, quasi sempre dominats per un sector més de dretes. El canvi municipal no es va produir fins a la crisi de 1936, any en què els partits d'esquerra o el Front Republicà Obrer —Esquerra Republicana de Catalunya i Bloc Obrer i Camperol— agafaren la responsabilitat de dirigir l'Ajuntament.³² Durant la II República, des de les primeres eleccions d'abril de 1931 fins al març de 1936, l'Ajuntament fou governat per una àmplia majoria de dreta, com a antitesi del que succeï al Govern autonòmic, aquest fet va crear grans paradoxes i contradiccions. En aquest afer, Tàrrrega fou un cas a part del que succeïa en el context català, on majoritàriament van regir els grups d'esquerres, sobretot l'Esquerra Republicana de Catalunya.

A part d'una important bipolarització de la política local, la Tàrrrega dels anys vint i trenta no abandonà mai l'esperit nacional que impregnava el regionalisme catalanista. En aquest punt, sempre hi hagué un bona entesa amb tots els sectors. Així en la República i en el mandat dels alcaldes Francesc Fité i Baldomer Trepà, no es deixaren mai de donar suport les iniciatives nacionalistes, encara que provinguessin de sectors de l'esquerra republicana, com per exemple en el cas de l'associació Juvenil "Palestra".

A l'arribada dels anys trenta, l'escolarització estava afrontada pels privilegis de l'educació privada, en aquest cas, de representació laica pel Modern Liceo —de règim mixt en 1a i 2a ensenyança—; l'Acadèmia Comercial, per a homes i l'escola de Pietat Teixidó, per a dones. En l'educació religiosa hi havia els Pares Escolapis, en homes —1a i 2a ensenyança— i les Carmelites de la Caritat, en dones.

Amb la dictadura de Primo de Rivera arribaren les primeres escoles per a la formació militar. En aquestes institucions els alumnes disposaren la possibilitat de formar-se, en un primer estadi, en la carrera militar, alhora que podien lliurar-se del servei militar obligatori o bé reduir-ne un període.

En els anys trenta es creà el Grup escolar (1934), una reivindicació que l'esquerra havia fet seva durant molts anys, a causa de l'estat deplorable de les escoles públiques. A més a més, aquesta escola anà acompanyada, en el mateix edifici, de l'Escola d'Arts i Oficis. En aquest mateix any, els alumnes tingueren la possibilitat d'anar de Colònies a la platja de Torredembarra.

L'associacionisme recreatiu i cultural fou un element més de la cohesió i l'harmonització social d'aquell temps. Entitats com l'Ateneu, l'Orfeó Nova Tàrrrega, Associació la Lira, Associació de Música, Foment de la Sardana o l'Alba Tàrregense van protagonitzar la dinàmica de la cultura i de la societat targarina.

D'antuvi, l'esport català vist com esdeveniment social va manifestar unes personals connotacions ideològiques, culturals, socials i polítiques que el definiren com un moviment genuí, assolint la seva plenitud en els anys trenta. En aquests anys, l'esport català tingué adquirits uns trets identificadors que el diferenciaren al de la resta de l'Estat. El caràcter propi de l'esport català tingué tanta força que fou capaç de protagonitzar un dels episodis, socialment parlant, més rics i interessants de la nostra història.

Així, durant la primera meitat dels anys trenta, a Catalunya apareixen i es consoliden nous esports, alhora que s'anà produint un creixement generalitzat de l'associacionisme esportiu. Aquest creixement estimulà i potencià manifestacions com l'esport infantil, l'universitari, l'obrer o el que protagonitzà la dona. La transició de l'esport burgès a l'esport d'arrel popular es va produir arreu de Catalunya i també a Tàrrrega va tenir un significat especialment particular.

El teixit de l'associacionisme, diversificat i heterogeni, configurà tota una visió calidoscòpica, plena de matisos, on l'esport va anar sovint lligat a ideologies molt diferents, però que en ocasions tingueren una certa convergència.

Una d'aquestes convergències fou la definició i la consolidació de l'esport d'origen popular, que indistintament de la procedència social o de pensament, s'obrí pas cap a noves manifestacions d'identitat ideològica i nacional, amb objectius comuns.

L'emergència dels trets nacionals i catalanistes tingueren la seva presència en l'esport, molt sovint adoctrinat pels sectors del republicanisme catalanista. Amb l'esport el nacionalisme català va trobar la finestra per a presentar-se, i, en aquest context, Tàrrrega no es mostrà indiferent.

Tàrrrega, en proporció al nombre d'habitants, potser fou la població catalana que més entusiasme va mostrar pels esports. L'alt índex d'associacionisme esportiu així ho va de-

³² A l'octubre de 1937 els consellers en la nova formació de l'ajuntament foren repartits de la següent forma: 6 ERC, 6 CNT, 6 PSUC, 2 Acció Catalana i 2 Unió de Rebassaires.

mostrar. L'excursionisme, el ciclisme, el futbol, el bàsquet, els escacs o la boxa foren esports que visqueren coetàniament amb el desenvolupament de l'esport català i els clubs de Lleida.

El fet que Tàrrega estigui situada entre la carretera de Barcelona a Lleida, va fer que moltes de les novetats i de les notícies de l'esport passessin primerament pels targarins, abans d'arribar a Lleida.

Tàrrega, a part de ser el motor econòmic i cultural en la seva àrea d'influència comarcal, també ho va ser en l'esportiu, i a més a més, influencià i esperonà d'altres poblacions veïnes tocant a l'Urgell com la Segarra, el Pla d'Urgell o la Noguera.

3. Alguns antecedents esportius

Antigament el joc de pilota va ser en molts indrets un joc popular i excel·lent exercici esportiu. Segons estudis realitzats per Francesca Bardagí (2003), a l'Urgell el joc de pilota fou molt habitual. Abans del segle XIX, s'ha constatat el joc en les poblacions de Verdú, Sant Martí de Maldà, Puigverd d'Agramunt, Tàrrega, Preixana, i potser alguna més. Així, per exemple, hi ha informacions que a Sant Martí de Maldà el 1793, el joc de pilota es feia amb pala a la mà.³³ A Tàrrega la confraria de Sant Esteve va fer edificar una paret per a frontó del joc de la pilota a la plaça del Carme, contigua a l'aquarterament de la tropa. Pel que sembla, el joc de la pilota provocava certa distracció i disturbis als soldats de la tropa, i va ser per aquest motiu que se sol·licità la seva retirada el 1758.³⁴ Aquest joc popular va anar desapareixent a mesura que s'anava entrant en el segle XX i alhora que altres esports anaven copsaven l'interès dels joves.

Una altra activitat popular i ancestral lligada amb les activitats atlètiques fou el pedestrisme —curses a peu—, que cap a finals del segle XIX anà adquirint certa popularitat en moltes de les poblacions tarragonines i lleidatanes. Aquestes curses eren conegudes popularment amb el nom de còssos o corde-

res. Els còssos o curses pedestres foren força populars fins a finals dels anys trenta, fins i tot algunes poblacions encara avui conserven aquesta tradició, més que centenària. A Tàrrega el Cos de la pujada a la Serra de Sant Eloi ja té una tradició del segle XIX, no obstant això la primera notícia explícita és de l'any 1902, en la qual se'ns diu "que si no plou, tindran lloc los tradicionals còssos, alguns d'ells *sistema edad media*".³⁵ No sabem certament què volia dir això de "*sistema edad media*", tanmateix podem comprovar com en un dels còssos dels anys vint, un jove pujava corrent a Sant Eloi descalç i amb un tros de pa a la boca.

En el cós de 1924, la cordera, és a dir el primer premi, fou per al destacat corredor arbequí del FC Barcelona Ramón Bellmunt, seguit d'un altre arbequí, Joan Morell.³⁶ El 1932 encara es feia aquesta tradicional cursa i, fins i tot, algú també li dedicà un poema.³⁷

*"El corredor de Preixana;
el corredor de Cedó;
i d'altres que no es deixaven
cap cos de la festa major."*³⁸

L'any 1892, a la província de Lleida existien tres clubs ciclistes, el ja conegut *Veloz Club de Lérida*, un a Cervera i, un altre a Tàrrega. També hi havia alguns ciclistes aficionats a Balaguer, Bellpuig, Castellnou de Seana, Golmés i Agramunt.³⁹

Cos de la pujada a la Serra de Sant Eloi, anys vint. Fotografia: Gumersindo Pascual. Col·lecció particular de Paco Pascual.

³³ BARDAGÍ, Francesca: "Jocs populars tradicionals a l'Urgell", *Urtx*, 2003, núm. 16, p. 306-313.

³⁴ Cfr. Arxiu Històric Ciutat de Tàrrega, *Llibre registres 1758-1759*, p. 11 (informació facilitada per Francesca Bardagí)

³⁵ *La Lloca, revista satírica*, Tàrrega, 1902, núm. 1, p. 3.

³⁶ Cfr. *Crònica Targarina*, 20 de setembre de 1924, núm. 159.

³⁷ Sovint el premi al primer classificat era una cordera, al segon un parell de galls i al tercer un menat de cebes. Per això, d'aquí ve la dita de "no has guanyat ni les cebes".

³⁸ Estrofa d'un poema commemoratiu del Cós de Sant Eloi de Tàrrega el 1932, *El Petit Liceo*, agost-setembre de 1932, núm. 8.

³⁹ Vid. PERNAU, Gabriel: *Catalunya a pinyó fix*, Editorial Meteora, S. L., Barcelona, 2003. Cfr. *El Ciclista*, 1 de maig de 1893, núm. 20, p. 11.

Com a d'altres indrets de Catalunya, també a Tàrrrega el ciclisme va esdevenir l'activitat que donà peu a l'esport modern. Així cap a finals de segle XIX hi ha un grup d'aficionats a una activitat que s'anomenava velocipèdia, i que consistia a desplaçar-se amb un enginy metàl·lic de dues rodes, és a dir amb un velocipede o el que més aviat coneixem amb el nom de bicicleta. Aquesta activitat, ja considerada com un esport, fou practicada per les famílies més benestants de la ciutat, i sobretot, per homes. Sembla que l'afició a Tàrrrega pel ciclisme va portar a la creació, de la que potser sigui la primera entitat esportiva de la capital de l'Urgell. Abans de l'estiu de 1892, uns deu o dotze joves targarins, feia temps que ja practicaven el ciclisme. Però és en aquest any quan es té constància que hi ha un Club Ciclista de Tàrrrega, que manté correspondència amb l'associacionisme velocipèdic que s'estava generant a Catalunya. Les cròniques i notícies dels velocipedistes de Tàrrrega van ser habituals en la premsa esportiva com *El Ciclista*, una revista quinzenal d'esport que es publicava a Barcelona i que tenia una difusió per tot el país.⁴⁰ Les col·laboracions a la premsa donaven notícia de les activitats realitzades i d'alguns projectes de futur com l'organització d'excursions, competicions esportives o trobades amb altres ciclistes catalans. Els principals promotors del ciclisme targarí eren Josep Solà —que feia de corresponsal de *El Ciclista*—, Cayetà Puig, Ramón Gomà, Ramón Llor, Ramón Sacanell, Ramón Carulla i Manuel Pera.⁴¹

"Sr. Director de El Ciclista.

Muy Sr. mío: el año pasado ya le escribí había algunos aficionados al ciclismo. El mal tiempo y las lluvias no había permitido el desarrollo durante unos meses, pero hemos llegado al buen tiempo y otra vez nos hallamos dispuestos a continuar el sport velocipédico.

Aunque no muy prácticos en el velocipedismo, muchos días nos dedicamos a hacer excursiones hasta algunas poblaciones vecinas y alguna quiero citarle.

El día 1º de mayo fuimos a Agramunt, a 22 Kilómetros de ésta, los velocipedistas C.

Puig, R. Gomá, M. Pera y J. Solá: la idea se efectuó en una hora 20 minutos y la vuelta en una hora 13 minutos. El terreno es bastante accidentado, hay dos buenas subidas, pero con dos buenas bajadas. La carretera es magnífica y merecen elogios los señores Ingeniero y Sobrestante encargados de la misma. No puedo menos de hacerlo constar, atendiendo que nos parece extrañeza cuando encontramos una buena carretera. Aquel día los otros compañeros de excursiones señores Ramón Sacanell, Ramón Llor y Ramón Carulla, no pudieron acompañarnos, sus ocupaciones no se lo permitieron.

Distante de ésta a 5 kilómetros la villa de Verdú, los días 24, 25 y 26 de abril próximo pasado visitamos la feria de dicha villa. Aquellos días tuvimos el gusto de tener en nuestra compañía a nuestro apreciable amigo, el notable velocipedista D. José Coll, de Lérida, con quien verificamos la pequeña excursión de ida y vuelta de Verdú."⁴²

L'activitat d'aquests joves i la moda del ciclisme va portar a la celebració de competicions com les celebrades el 16 de juliol per les festes de la Mare de Déu del Carme. Encara que de forma improvisada i només amb una carrera van participar-hi alguns ciclistes locals i forasters. El resultat de la cursa va anar de la manera següent: 1r Sr. Triciclo, de Lleida, 2n Segarra, de Lleida, i 3r Antonio Carulla, de Tàrrrega.⁴³

Per fer-nos una idea de l'activitat ciclista, veiem el que citava de les terres de Lleida un excursionista de Barcelona cap a finals de segle XIX.

"... a Tàrrrega hi ha dotze ciclistes, alguns més a Agramunt, Bellpuig, i Castellnou de Seana. Respecte al tipus de persones que integren aquestes entitats, els membres del Veloz Club de Lleida són el cònsol de França, els caps d'oficina del Banc d'Espanya a la ciutat, un comandant i un capità de l'exèrcit, un advocat, un procurador, i diversos dels principals industrials i comerciants lleidatans."⁴⁴

A l'inici del segle XX, el ciclisme a Tàrrrega anà creixent i prova de l'empenta d'aquests primers anys fou quan el 1905 Antoni Pont

⁴⁰ Vid. PERNAU, Gabriel: *Catalunya a pinyó fix. Els pioners del ciclisme a Catalunya*, Editorial Meteora, Barcelona, 2003.

⁴¹ Cfr. *El Ciclista*, 23 de juny de 1892, núm. 13, p. 3.

⁴² *El Ciclista*, 23 de maig de 1892, núm. 12, p. 5.

⁴³ Cfr. *El Ciclista*, 23 de juliol de 1892, núm. 14, p. 14.

⁴⁴ Citat en PERNAU, Gabriel: *Catalunya a pinyó fix. Els pioners del ciclisme a Catalunya*, Meteora, Barcelona, 2003, p. 58.

obrí un comerç de bicicletes a la Plaça de Lluís Millet. Uns anys més tard, l'afició a l'esport ciclista va decaure quan aquest estri deixà de tenir interès, ja que nous aparells mecànics sortiren a disposició d'aquests joves *sportmens* més adinerats, com les motocicletes o els automòbils.

Cal saber que en aquella època una bicicleta era considerada com un article de luxe i no fou popularitzada fins als anys vint, en què ja fou considerada com una eina al servei del treball, i per tant una inversió econòmica que es podia amortitzar a mitjà termini.

Després del ciclisme vingué una altra activitat més arrelada a la terra, com fou l'excursionisme. La primera entitat excursionista fou el Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra (1905), un any abans de constituir-se el Centre Excursionista de Lleida i deu anys després del Centre Excursionista de Catalunya (1890). No obstant això, l'entitat targarina fou una de les primeres entitats excursionistes catalanes. Amb el temps i l'acció de propaganda del Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra, s'anà irradiant l'afició per les excursions i algunes entitats obriren llurs seccions excursionistes com en el cas de l'Ateneu.

Un dels centres de cultura física més emblemàtics de Tàrraga va ser el Col·legi dels pares Escolapis. El fundador de les Escoles Pies Josep de Calssanç (1557-1648) considerava que l'educació havia ésser integral, ja que enfrontat amb els jesuïtes, pretenia fomentar una educació per a les classes més pobres i també instruir-los d'acord amb els postulats humanistes d'educació integral que recuperava el Renaixement.⁴⁵ En aquest context, en els Escolapis va influir l'obra pedagògica del valencià Lluís Vives (1492-1540), que incorporava els jocs corporals per a donar una

treva i descans a l'exercici intel·lectual i, així afavorir el comportament moral.⁴⁶

Val a dir que els escolapis foren coneguts com una de les congregacions més dinàmiques en l'educació física i els esports, com ho demostraren molts dels centres ubicats a Catalunya.⁴⁷

Des de 1884 en què s'inicià l'educació escolàpia a Tàrraga, el col·legi va estar agregat a l'Institut de Lleida. Probablement l'educació física tingué una prompta presència, tan aviat les instal·lacions, els mitjans i el professorat ho van permetre, tal com ja succeïa en altres centres de la mateixa congregació, és a dir, abans del segle xx.⁴⁸ Cal advertir que l'opció educativa de contemplar la gimnàstica com a mitjà per atendre l'educació física dels alumnes, tant pel que feia a la Primera com a la Segona ensenyança, era un caràcter de diferenciació progressista i de renovació pedagògica que s'avançava al sistema educatiu públic i de responsabilitat del Govern.⁴⁹

*"Deben, pues admitirse en las escuelas algunos ejercicios gimnásticos, con lo que nada perderá el maestro, puesto que bien distribuidos le ayudará a mantener el orden y a infundir en los niños amor a la escuela, puesto que no se les hará aborrecible por lo monótona y pesada."*⁵⁰

A principis del segle xx els escolapis de Tàrraga van iniciar-se en els esports moderns tal com ja estaven fent altres col·legis de l'orde com el de Sarrià, Sabadell o Vilanova i la Geltrú —col·legi Samà—.

El 1912 ja es té una constància de l'Educació física impartida pel pare Eduardo Martí, aplicant la gimnàstica sueca i la presència d'exercicis militars, que acabaren en la constitució d'un batalló infantil.⁵¹

⁴⁵ Vid. CANATA, Anastasio P.: *El educador católico según el espíritu de San José de Calasanz*, Imp. y Lib. de R. Ortega, Valencia, 1886.

⁴⁶ Vid. VIVES, Juan Luis: *Diálogos sobre la educación*, Alianza editorial, Madrid, 1987. Vives: *Tratado de la enseñanza*, Ediciones de La Lectura, Madrid, s.a.

⁴⁷ Els Escolapis de Sarrià fou un dels centres educatius de Barcelona que es destacà, des de finals del segle XIX per una educació física de molta qualitat amb professors de gimnàstica de reconeguda reputació com el Sr. Fidel Bricall i Jaume García Alsina. Fora d'Espanya fou també molt prestigiosa l'educació física en l'Escola dels PP. Escolapis de Guanabacoa (Cuba).

⁴⁸ Vid. la prompta presència de la gimnàstica en les escoles escolàpies d'Alcalá de Henares (1869), Sabadell (1871), San Lucar de Barraneda a Cádiz (1871), Valencia (1873), escola de San Fernando de Madrid (1874), escola de San Antonio Abad de Madrid (1875), Yecla (1875), al Seminari Escoles Pies de Barcelona (1876), Sabadell (1877), Zaragoza (1882), Tolosa (1888) o en els Escolapis de Sarrià (1894).

⁴⁹ Vid. "Algunas reflexiones sobre el nuevo plan de estudios. La Gimnasia obligatoria", *Revista Calasancia*, Imprenta de San Francisco de Sales, Madrid, 1893, tomo duodécimo, p. 246-249.

⁵⁰ "Gimnasia", *Revista Calasancia*, Imprenta de A. Pérez Dubrull, Madrid, 1890, t. V, p. 468-472.

⁵¹ Cfr. TARRÓS I ESPLUGAS, Ramon: "Alts i baixos en la implantació escolar de l'educació física", *XI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació: Visió històrica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, 1992. Expedient de Gimnàstica, 1914, IES Màrius Torres.

Podria ser que cap allà el 1911, els alumnes dels Escolapis ja juguessin al futbol.⁵² Quasi simultàniament a la configuració dels equips lleidatans, a la comarca de l'Urgell, el futbol també era esperonat de la mà dels escolapis de Tàrrega que despertà una prompta afeció. Així es creà el 1914 l'equip del Calasanci

El pare Carles Perelló fou un dels responsables de la incorporació del futbol als escolapis de Tàrrega.

i, tot seguit, el Tàrrega FC, del qual s'ha dit que fou el primer equip de les terres de Lleida en donar-se d'alta a la Federació Catalana de Futbol. Aquest mateix equip, uns anys després es convertí en el CD Tàrrega FC (1922). L'equip del Calasanci va ser impulsat pels pares Carles Perelló i Vicente. En la commemoració del desè aniversari de la mort del pare Carles Perelló, *Acció Comarcal* incorporà diversos articles on es destacava la seva trajectòria. En un d'aquests articles es parlava del pare Carles "Esportiu" i remarcava que "durant el temps de la seva existència, no va deixar de prestar el suport a tota manifestació esportiva". També es donava importància a la fàbrica de pilotes de futbol que el pare Carles organitzà, ja que en aquell temps, les pilotes s'havien de comprar a Barcelona i eren força cares. Les pilotes fabricades pel pare Carles foren excepcionals i més econòmiques, es diu que va arribar a ser el proveïdor de tots els clubs comarcals, els quals no feien partit de festa major a plaer, si no podien estrenar una de les seves pilotes.⁵³

4. La pluralitat esportiva

A partir dels anys vint l'esport català anà adquirint una dimensió popular, alhora que s'incorporava en les classes mitjanes de comerciants i en les obreres. Aquest fenomen

Tàrrega FC, 1914.
Foto: Arxiu Comarcal de l'Urgell.

⁵² Per aquell temps, en el programa de la Festa Major de Castellserà s'enfrontaren dos equips de futbol infantil, el Castellserà FC i el FC Urgell. Ara per ara no es coneix la procedència de l'equip FC Urgell. Una de les hipòtesis és que aquest equip fos de Tàrrega, o bé una altra, que fos de Bellpuig.

⁵³ Vid. "El P. Carles, esportiu", *Acció Comarcal*, Tàrrega, 10 de setembre de 1932, núm. 39.

principalment anà esperonat pel futbol que arribà pràcticament a totes les poblacions de certa importància. A part del futbol, en la meitat de la dècada, s'incorporaren nous esports i nous practicants: l'atletisme, el bàsquet, la boxa, el ciclisme, l'hoquei, la natació, el rugbi, etcètera. La popularitat d'aquests esports anà creixent fins arribar a la dècada dels anys trenta.

Cal dir, però, que durant la Dictadura (1923-1931) s'intentà utilitzar el futbol com a instrument de modificació de la conducta social, al servei dels interessos patriòtics que defensava el règim. Les entitats culturals, juvenils i esportives estigueren sempre sotmeses a cert grau de vigilància i de control dels grups socials i dirigents. En certa forma, el futbol a l'hora que enfortia el cos dels joves complia la funció d'allunyar les inquietuds polítiques adverses a l'opinió oficial. Per un altre costat, l'espectacle i la massa d'espectadors que propiciava el futbol, afavoria un desencant en la problemàtica social i econòmica del país. Eren aquells anys en que la passió del futbol s'ho menjava tot, fins i tot la mateixa gana.

En aquest context el creixement de l'esport fou progressiu, però tampoc deixà al marge del futbol una inflexió positiva en la resta dels esports i d'entitats. Aquesta inflexió arribaria més tard, en la dècada dels trenta, i amb el suport de la II República.

Especialment a Catalunya, la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera possibilità notablement una nova onada de l'associacionisme en general. La llibertat d'associació sense cap mena de control, vigilància i censura de l'Estat va permetre generar nous impulsos cap a un associacionisme plural i plenament democràtic. D'aquest increment en l'associacionisme, l'esport fou un dels àmbits més afavorits.

Així a Tàrraga, a les ja tradicionals entitats esportives s'afegiren d'altres que prengueren un protagonisme rellevant. Tanmateix, les entitats dels anys vint més importants, com l'Ateneu o el CD Tàrraga FC, adquiriren encara més grau de participació. Les entitats targarines que protagonitzaren l'esport dels anys trenta foren les que s'adjunten en el quadre [1].

Com podem comprovar durant aquest període es crearen, almenys, unes 29 entitats esportives noves. Entre aquestes cal desta-

Quadre 1

Entitats esportives que realitzen activitat en el decurs dels anys trenta, indicant l'any de possible creació de l'entitat i l'activitat esportiva preferent.⁵⁴

1905	Centre Exc. Urgell i Segarra	Excur.
1914	Tàrraga FC (veterans)	Futbol
1914	Calasanci	Futbol
1922	CD Tàrraga FC	Poliesportiva
1922	Ateneu Tennis Club	Tennis
1922	Grup Exc. de l'Ateneu	Excur.
1923	Tranquils FC	Futbol
1923	11 HP (Equip l'antiga usança)	Futbol
1925	Soc. de Caçadors de Tàrraga	Caça
1928	Penya Joventut Targarina	Futbol
1928	Tàrraga Sport Club	Futbol
1931	Penya Ateneu (escacs)	Escacs
1931	Palestra	Poliesportiva
1932	Penya Bancària	Futbol
1932	Espanyol FC	Futbol
1932	Penya Royal (2n Tàrraga SC)	Futbol
1932	Penya Targarina	Futbol
1932	Olimpic Club Internacional	Futbol
1932	CE Liceu	Futbol
1932	Penya Nosaltres Sols EC	Ciclisme
1932	Club Escacs Tàrraga	Escacs
1932	Club Natació Tàrraga	Natació
1932	CS Català i/o Penya Català	Poliesportiva
1932	Penya Surroca	Futbol
1932	Penya Espanya	Poliesportiva
1933	Sec. Femenina del CE Català	Poliesportiva
1933	Unió d'Estudiants Targarins	Poliesportiva
1933	Grup Excursionista Ara o Mai	Excur.
1934	Analenc Bàsquet Club	Bàsquet
1934	Tàrraga Billar Club	Billar
1934	Club Boxing Firpo	Boxa
1934	Penya d'Escacs Liceu	Escacs
1934	Penya d'Escacs Joventut	Escacs
1934	FJC (Grup 235 "Horitzons")	Poliesportiva
1935	Skating Club Ateneu	Patinatge
1936	Agr. Esportiva Targarina	Poliesportiva
1937	JCI POUM	Futbol
1937	Joventuts d'Estat Català	Futbol
1937	Penya Maurín	Futbol

⁵⁴ Font d'elaboració personal a partir del buidat de la premsa de l'època.

car les que aporten una pràctica poliesportiva en la combinació de diverses especialitats. Com la Unió d'Estudiants Targarins que practica un important nombre d'especialitats: atletisme, bàsquet, escacs, tennis taula, futbol, excursionisme, gimnàstica, etcètera.

Entre els esports practicats, a part dels ja coneguts, altres tenen una presència més que testimonial. Esports com els escacs, el tennis taula, l'excursionisme, l'atletisme, la boxa, el tennis, el bàsquet o el ciclisme ja són més d'una sola entitat els que els practiquen. Alguns d'aquest esports donen lloc a la possibilitat de crear lligues locals com els escacs i el tennis taula. La resta d'esports estan perfectament integrats en les lligues intercomarcals i de l'esport de la província. El bàsquet potser és el menys afavorit, però als inicis de 1936 ja es parlava d'organitzar una lliga provincial, ja que hi havia prou equips.

⁵⁵ Cfr. *Occident*, 9 d'abril de 1932, núm. 11, p. 3. A Barcelona al desembre de 1930 s'havia constituït el moviment juvenil Palestra, amb la pretensió d'abastar tot un ampli sector de la joventut catalana. Aquest moviment de signe plenament catalanista, fou defensat per importants personalitats polítiques, esportives i pedagògiques com Jaume Aiguader, Manuel Carrasco i Forniguera, Manuel Serra i Moret, Ramon d'Abadal, Narcís Massó i Valentí, el Dr. Josep Antoni Trabal, Alexandre Galí, el Dr. Soler i Damians i, sobretot, en Josep Batista i Roca, ànima i principal promotor. El moviment tenia un caire cultural i esportiu i adoctrinava pel regeneracionisme nacionalista, i se'l vinculava a l'Esquerra Republicana. L'entitat fou presidida per Pompeu Fabra i organitzada sota la direcció d'en Josep Batista i Roca. Palestra va disposar d'una Organització Militar Catalana (ORNICA) que actuà de forma clandestina sota la pròpia direcció d'en Josep Batista i Roca.

Etimològicament del grec clàssic, Palestra és el mot genuí que hom emprava per designar el lloc on s'aplegaven els atletes per a lluitar. Palestra estava emmirallada en moviment Txecoslovac dels Sokols, que també aspiraven a la formació de l'ànima i del cos, amb un sentiment noble de patriotisme. Aquest moviment tingué un importància capdal en l'emancipació política de l'opressió dels Habsburg, i en la constitució de la República Txecoslovaca.

⁵⁶ Cfr. *Crònica Targarina*, 31 de gener de 1931, núm. 492.

⁵⁷ Cfr. *Crònica Targarina*, 18 de juny de 1931, núm. 564 i 12 de gener de 1931, núm. 573.

⁵⁸ Ribelles, Ramón: "Palestra", *Crònica Targarina*, 7 de febrer de 1931, núm. 493.

Tot aquest caliu anà acompanyat d'unes institucions escolars, com els Escolapis o el Liceo Modern que contínuament anaven creant i nodrint l'associacionisme esportiu, alhora que, també, s'afegien a col·laborar amb els esdeveniments esportius de la ciutat.

El 7 de febrer de 1931, al saló teatre de l'Ateneu, es presentà oficialment l'organització catalanista Palestra, que també comptà amb una important projecció esportiva i cultural amb més de 200 joves.⁵⁵ Pel que sembla l'entitat de Tàrrrega sota la presidència d'Antoni Vidal i Sastre fou la primera a constituir-se a les terres de Lleida.⁵⁶ Palestra disposà del seu propi gimnàs —finançat per aportacions econòmiques dels socis de l'entitat—, que s'obrí l'any 1931, al carrer Governador Padules, per atendre les necessitats, no solament dels joves associats de l'entitat, sinó també de tota la població targarina. En aquest gimnàs es lliuraren cursets de gimnàstica sueca dirigits per Carles Nicolau, en un horari d'estiu força engrescador, ja que les sessions eren de 6 a 7 del matí. A part, el gimnàs estava obert tots els dies, amb l'horari de 7 a 8 h, de 12 a 13 h i de 19 a 20 h.⁵⁷ L'activitat que més èxit tingué en l'entitat fou la secció d'excursionisme, i els campaments d'estiu.

*"PALESTRA voldria que els nostres joves es captinguessin de la transcendència de llur educació física, i que l'entusiasme que demostra per les lluites esportives dels jugadors professionals arribés a transformar-se en la pràctica activa i constant d'un esport per cadascun d'ells."*⁵⁸

Moltes de les activitats esportives sortiren a iniciativa del CD Tàrrrega FC, entitat que demostrava al llarg de la seva trajectòria una important tasca en pro de l'esport. El CD Tàrrrega FC, fou una entitat que, a més a més

del futbol, es destacà pel foment i pràctica d'altres esports com el ciclisme, l'atletisme, la boxa o el bàsquet.

Una altra institució d'emblemàtica identitat cultural i esportiva fou l'Ateneu. El 1922 creà la Secció Esportiva, que actuava de forma independent i que va promoure i col·laborar en moltes iniciatives esportives organitzades al voltant de l'entitat com el tennis, la gimnàstica, l'excursionisme, la boxa, l'atletisme, el ciclisme, els escacs o el patinatge.

La Peña Espanya, que inicialment potenciava l'activitat futbolística en els anys vint, mostrà en els anys trenta noves seccions amb la presència de la boxa i del ciclisme. Fou la responsable d'organitzar importants proves ciclistes. El seu estatge social era a l'Hotel-Cafè Espanya.

El Gran Festival Esportiu organitzat pel FCB i el Tàrraga S.C (6 d'abril de 1931) fou considerat com una de les actuacions dels anys trenta que demostraren la vitalitat emprenedora de l'entitat. En aquest Festival, que es realitzà en homenatge a Lluís Martínez Surroca, un magnífic i entranyable jugador del Tàrraga FC, hi hagué presència d'una cursa atlètica, d'un partit de futbol i un altre de bàsquet femení.

Cap al febrer de 1932 es constituïa el Club Sportiu Català —CS Català—, incorporant seccions esportives de futbol, amb Josep Trilla, Mateu Calzada, Casimir Seguí, Anton Pont i Cristòfol Novell; de ciclisme amb Albert Sanllehí, Rafael Farran, Anton Gil i Pau Segarra); d'atletisme, amb Arnau Escudé, Carles Nicolau, Rosendo Pont i Jaume Ponsarnau. Al mateix temps, l'entitat creava una comissió gestora amb Ramon Burgués, Josep Andreu i Josep Castellví, per a l'estudi de construir una piscina de propietat. Immediatament a la constitució de l'entitat s'organitzaren algunes proves ciclistes, atlètiques, i uns entrenaments esportius en el Gimnàs de Palestra —diumenges a les 7 del matí— i en el Camp d'Esports del Tà-

rrega S.C. —dimarts i divendres a les 6 del matí—. ⁵⁹

Al març de 1933 el CS Català convocà una reunió en els locals de Palestra per tal de crear una Secció femenina d'Esports. Les pràctiques gimnàstiques i esportives d'aquestes joves es realitzaven al Camp d'Esports del Modern Liceo. ⁶⁰

Al parlar de l'excursionisme s'ha vist que Tàrraga inicià el 1905 la seva oficialitat. En els anys trenta els joves de Palestra i els de la Federació de Joves Cristians també organitzaren llurs seccions excursionistes. Així, al juliol de 1933 aparegué una nova entitat, el Grup Excursionista Ara o Mai. ⁶¹

La Peña Nosaltres Sols EC, creada a l'agost de 1932, tingué el seu estatge social al Bar Joventut. En assemblea fou elegit president honorari Antoni Perelló; president efectiu, Ramon Minguella; vicepresident, Josep Trilla; secretari, Antoni Petit; vicesecretari, Albert Sanllehí; tresorer, Antoni Ponsarnau; comptador, Rafael Farran; vocals, Rosend Pont, Josep Alcarraz i Francesc Boladeres. Com a primeres activitats es proposaren la creació d'una cursa ciclista per a la Festa Major i d'una important prova d'atletisme. ⁶²

Una altra entitat amb molt dinamisme fou la Unió d'Estudiants Targarins que afegia a les activitats culturals una nodrida secció esportiva amb la pràctica organitzada d'entrenaments i competicions de futbol, atletisme, bàsquet, ciclisme, escacs, tennis taula, gimnàstica o *Ping-pong* i d'excursionisme. Aquesta entitat utilitzà *Crònica Targarina* com a principal mitjà d'informació dels associats.

Al juny de 1934 es presentava públicament la Federació de Joves Cristians (FJC) de Catalunya, entitat que perseguia l'educació espiritual, cultural i física dels joves catalans. ⁶³ El Grup s'anomena 235 Horitzons, nom que indicava que amb el grup de Tàrraga ja eren aquest número els grups constituïts a

⁵⁹ Cfr. *Crònica Targarina*, 18 de febrer de 1933, núm. 599.

⁶⁰ Cfr. *Crònica Targarina*, 11 de març de 1933, núm. 602 i 10 de juny de 1933, núm. 615.

⁶¹ Vid. BEATO I VICENTS, Francesc: *L'excursionisme a Tàrraga dins de l'excursionisme català*, Tàrraga, 1988.

⁶² Cfr. *Acció Comarcal*, 6 d'agost de 1932, núm. 34.

⁶³ La FJC fou fundada a Barcelona per Albert Bonet i Marrugat (1894-1974) l'abril de 1931, amb la finalitat de promoure l'associacionisme juvenil cristià en la cultura, l'excursionisme i els esports. Aquest moviment també anomenat dels Fejocistes comptà amb una important organització sota sotfederacions professionals: com l'obrera, l'agrària, la de dependents de comerç, l'escolar i la universitària. A les comarques lleidatanes va disposar amb nombrosos nuclis, destacant-se grups a Verdú, Mollerussa, Cervera, Agramunt, les Borges Blanques, Balaguer, Bellpuig, Torres de Segre o Alfarràs. Pel que fa a l'esport, els fejocistes disposaren d'una important organització en seccions: gimnàstica, atletisme, futbol, excursionisme, lluita i bàsquet. Es destacaven el grup dels Falcons, gimnastes atrevits que realitzaven exercicis de conjunt amb acrobàcies i equilibris bastant agosarats.

Catalunya. Com a estatge social sembla que utilitzaren el d'Acció Social Popular.⁶⁴ Segons Jaume Barrull (1986), el grup de la FJC a Tàrrrega fou muntat pels mateixos membres que en el seu dia organitzaren Palestina.⁶⁵

Pel que fa a l'activitat esportiva es constituïren grups de futbol, bàsquet i excursionisme.⁶⁶ És també de destacar la secció femenina de l'entitat amb la pràctica del tennis i el bàsquet. *Acció Comarcal* fou utilitzada com a "portaveu" de l'entitat.

A partir del juliol de 1936 la FJC fou perseguida i tots els locals i béns van ser confiscats.

El Modern Liceo també pot incorporar-se com a una de les entitats punteres de l'esport Targarí. Aquest fou un centre escolar mixt —nois i noies— de primera i segona ensenyança, de caràcter laic. Comptà amb un sistema d'ensenyança moderna i fou l'alternativa a l'escola religiosa dels pares Escolapis. En el Modern Liceo fou considerada la gimnàstica i els esports com un dels principals elements dinamitzadors de la convivència escolar. Disposaren d'un camp d'esports, s'organitzaren equips de futbol i de bàsquet, comptant també amb una nodrida secció de noies. Un exemple de l'activitat d'aquest centre fou la publicació de *Petit Liceu, revista escolar mensual* (1932)

L'Agrupació Esportiva Targarina (AET) fou creada cap al novembre de 1935 per la fusió de dues entitats, la Penya Joventut i el Grup Excursionista Ara o Mai, amb la finalitat de "poder ampliar els horitzons que cada una d'elles trobaven limitat". L'entitat es proposà l'atenció a tots els esports possibles, comptant inicialment amb les seccions de futbol, excursionisme, fotografia, cinematografia i ciclisme, aquesta última en projecte. El seu estatge social fou ubicat a la plaça Macià, núm. 1.⁶⁷ L'entitat acollí una gran diversitat d'activitats esportives: atletisme, excursionisme, tennis taula, ciclisme, escacs, gimnàstica i els vols a vela.

5. Els esports més representatius

De principis del segle xx fins al 1937 hem localitzat 54 entitats esportives diferents. La

inflexió s'inicià el 1922 a partir de la proliferació dels equips de futbol, que sorgiren com a efecte de l'èxit de la coneguda "*fúria roja*", l'equip espanyol que guanyà la medalla de plata en els Jocs Olímpics d'Amberes, i que a Tàrrrega es va concretar amb el primer Campionat Local de futbol infantil.

En els anys trenta, l'associacionisme esportiu targarí era un fet i s'havia consolidat amb la pluralitat dels esports. Les entitats pràcticament cobrien tots els esports que aleshores eren coneguts a les terres de Lleida: futbol, ciclisme, atletisme, escacs, boxa, billar, bàsquet, gimnàstica, patinatge, natació, tennis, excursionisme i aviació.

5.1. El ciclisme

En els anys vint les curses ciclistes deixaren de ser una moda, sobretot per l'entusiasme creixent del món futbolístic que afectà la pràctica del ciclisme targarí. No obstant això, l'esport ciclista tornaria a reaparèixer.

"Un estimat amic nostre, ens escríu recordant aquelles belles festes en que s'organitzaven carreres ciclisme en el Passeig del Carme, i es plany de que a Tàrrrega l'afició del ciclisme hagi desaparegut gairebé completament. L'amic nostre suggereix l'idea de una agrupació ciclista i parla de refer renèixer el desaparegut «Club Ciclista».

*Sempre son lloables les iniciatives que tendeixin a despertar l'afició als esports, en qualsevol de les seves manifestacions, però creiem un xic difícil, en els moments actuals de veritable passió foot-ballística, fer res de pràctic en ciclisme. Si el nostre comunicant consegueix que les seves idees tinguin ressò entre els seus companys, que les exposi, que nosaltres no més estarem massa contents de puguer apoiar qualsevol iniciativa, mentres no sigui descabellada."*⁶⁸

L'any 1923 es constituí el Club Ciclista Targarí sota la presidència d'en Josep Pont, entitat que va mantenir molts contactes amb la Unió Esportiva de Sans, amb motiu de l'organització de les etapes de la Volta a Catalunya.⁶⁹ El 1926 l'entitat responsable que aplegà les iniciatives ciclistes fou la Penya Ciclista del CD Tàrrrega FC. El 1928, Tàrrrega acollí el final d'etapa de la X Volta a Cata-

⁶⁴ Cfr. *Acció Social*, 23 de juny de 1934, núm. 132. Vid. Vidal, Josep M^o: "Qui som i on anem? *Acció Comarcal*, 9 de juny de 1934, núm. 30.

⁶⁵ BARRULL, Jaume: *Les comarques de Lleida durant la II República (1930-1936)*, L'Avenç, Barcelona, 1986.

⁶⁶ Cfr. *Acció Social*, 30 de juny de 1934, núm. 133.

⁶⁷ Vid. *Crònica Targarina*, 9 de novembre de 1935, núm. 741.

⁶⁸ *Vida Nova*, Tàrrrega, 13 d'abril de 1922, núm. 2 p. 5.

⁶⁹ Vid. *Crònica Targarina*, 30 de juny de 1923, núm. 95.

lunya. Aquesta secció fou creada aquest mateix any, fet que despertà un fervorós entusiasme en l'organització d'un important nombre de curses. El 1928 apareix la Penya "veritables amants del pedal". Posteriorment es crearen noves entitats com la secció ciclista de la Penya Espanya o la Penya Nosal-tres Sols EC, entitat que el 1932 organitzava la cursa ciclista de la Festa Major.⁷⁰

Als anys trenta Tàrrega comptava amb diverses entitats ciclistes. Aquest fet provocà la rivalitat entre ciclistes i alhora la millora del ciclisme targari. El 1934, Ramon Minguella deia que a Tàrrega es comptava amb "l'equip més complert de la província, on el nom d'un targari ha figurat sempre com absolut vencedor". L'èxit d'aquests resultats eren atribuïts en especial a la Penya Espanya i als ciclistes ja consagrats Aiguadé, Campabadal, Rios i Blanc, i en altres de més joves que també sobresortien com Castro, Benet, Niubó, Majos, Jové i germans Selva.

Com ja és conegut, la Penya Espanya també disposava d'un equip de futbol i en Ramon Minguella realitzà una comparança d'aquest esport amb el ciclisme, amb el convenciment d'atraure més adeptes per al ciclisme, en una Tàrrega en què el futbol era quelcom sagrat.

"Un futbolista desenrotlla les seves activitats dintre un camp tancat en col·laboració amb deu companys i sap que a la meitat de la lluita disfrutará d'un descans que li permetrà reparar les seves forces i que durant la lluita està sempre animat pels seus adeptes i protegit per l'organització del Club. El futbolista, en una paraula, forma part d'una organització esportiva i presta el seu apoi a un conjunt que és el que rendeix l'esforç i assoleix el triomf. El corredor ciclista, al contrari; és, en termes generals, un home sol que lluita contra tots, perquè, venent un, els demás són tots adversaris, i com a marc per a desenrotllar la seva activitat té una carretera interminable que moltes vegades no coneix, plena d'inconvenients i dificultats a vèncer. El futbolista, amb l'ajuda d'altres companys, ha de lluitar amb uns adversaris que ja coneix. El ciclista, a més de lluitar sol contra tots els que amb ell han prè la sortida, també ha de lluitar contra uns adversaris que no coneix, contra les mil contingències inesperades que poden sortir en una cursa ciclista. Ha de lluitar contra la seva pròpia ombra.

En el ciclisme, el sapiguer córrer i estar fort i en bona condició física no és pas tot. Una rebentada de pneumàtic, una avaria qual-sevol anul·la una escapada i pot fer perdre el lloc de leader que ha aconseguit, després d'una empenyada lluita contra tots, ja que si era sol intentar l'escapada i sostindre-la, sap que darrera d'ell s'han d'unir tots els seus més qualificats adversaris. El ciclista com a home que lluita pel seu compte pot guanyar o perdre diners, segons sigui la seva actuació, rendeix en tot moment el seu màxim esforç, va a cercar lluites i probabilitats de victòria on hi hagi curses, sense preparar ni ambient ni adversaris, i com que hi va generalment per sí, ho fa en pla d'humil, perquè paga pel seu peculi particular. Al futbolista l'envia el seu club i aquest cuida del seu desplaçament, sapiguent el jugador que té el viatge de tornada assegurat, guanyi o perdi. El ciclista va per ell, no sap mai si arribará i ha de fer l'impossible per aconseguir un premi que li permeti almenys poguer pagar les despeses de retorn del tren.

Ja veieu, amics, quina diferència de classes amb l'esport. Cal, doncs, que els vertaders esportius pensin amb les proeses i la voluntat fins ara esmerçada pels nostres corredors i ho tinguin present sempre que se'ls demani el seu apoi, ja que serà l'única manera que aquests braus xicots faran créixer el seu entusiasme per tal de posar encara més alt el bon nom del ciclisme targari."⁷¹

Cursa de bicicletes per la Festa Major, anys trenta.

Foto: Arxiu Comarcal de l'Urgell.

⁷⁰ Les sigles EC possiblement corresponguin a Estat Català. Aquests joves digueren que "cal advertir que el títol de la Penya, és netament patriòtic". (Acció Comarcal, Tàrrega, 27 d'agost de 1932, núm. 37)

⁷¹ MINGUELLA PRATS, Ramon: "La prosperació del ciclisme targari", *Crònica Targarina*, 25 d'agost de 1934, núm. 678.

5.2. El futbol

En el decurs de la primera meitat dels anys vint, el primer gran èxit esportiu fou la consolidació de la millor entitat futbolística de la província, el Tàrrega FC, després CD Tàrrega FC.

El Tàrrega FC guanyà el Campionat Provincial durant els anys 1920, 1921, 1922 i 1923. En aquests anys els èxits del futbol despertaren una afició que desbordava la capacitat organitzativa del municipi, ja que gairebé tots els joves desitjaven jugar en un equip.⁷³ Per això el Tàrrega FC, a part de l'equip oficial, molt aviat comptà amb quatre equips reserves, i una nodrida participació d'equips infantils.

"En poc temps, en aquesta Província, s'ha desenrotllat en tanta escala l'esport, sobre-tot el foot-ball, que avui son pocs els pobles que no contin amb un camp per a celebrar tal joc que'n debé un bon exercici per la joventut i és un dels mes agradables esports.

Si bé es veritat, que a Tàrrega al començar a jugar i sens dubte perquè llavors no se'n sabia gaire, per no dir gens, el públic no'n feia cas, avui l'afició i entusiasme queda sempre prou demostrat tan per la pujança del Club com el nombrós públic que

El futbolista⁷²

Al vent la núa testa,
a l'aire el peu brunzent...
oh diumenge de vent,
de llum, de crits, de festa!
Forceja el xic atleta.
Puja un núbol de pols.
D'un ull negrenc i dolç devalla una sageta...

I corre la pilota,
i bóta i bóta i bóta,
i en rapidíssim vol,

Damunt els camps s'enlaira,
xiulant, esqueixa l'aire
i frega el disc del sol!

A. Vidal

Tàrrega, 1-7-1923

*continuament presència els partits, sens comptar la colla d'aficionats que arreu acompanyen als jugadors al sortir a fora."*⁷⁴

No trigaren gaire temps a constituir-se altres equips de futbol, fet que provocà una demanda per a la construcció d'un nou camp més en condicions, ja que tots els equips de la població utilitzaven el mateix.

Una prova de l'èxit que despertava el futbol fou el partit final del Campionat Provincial de la temporada 1922/23 contra l'equip de la Joventut Republicana de Lleida que, jugat en el Camp d'Esports del CD Tàrrega FC, va ser presenciat per 3.500 espectadors.⁷⁵ Sens dubte el futbol s'havia convertit en poc temps en el primer espectacle de la ciutat.

L'any 1922, a Tàrrega, la primera població futbolística de la província, s'organitzà, com ja s'havia fet a Lleida, un campionat de futbol infantil, conegut amb el nom de Copa Vida Nova. Aquesta competició es va disputar amb la participació de vuit equips; una insòlita pedrera de futbolistes, sense precedents, en una població de la mida de Tàrrega.

"VIDA NOVA sent la necessitat de demostrar la seva simpatia i la seva admiració pels nostres campions de demà i els ofereix una copa. VIDA NOVA ofereix als petits equips una copa, que serà com les que guanyen els equips formats per homes grans. Serà un trofeu que nosaltres oferim com a tribut d'admiració a la afició infantil.

*I ja des d'ara, demanen a la Junta del CD Tàrrega FC que vulgui encarregar-se d'organitzar i reglamentar aquesta mena de torneig entre els menuts futbolistes, d'acord amb totes les lleis del joc i les condicions que vulgui assenyalar, i que nosaltres oferim publicar amb tota mena de detalls en el nostre número pròxim."*⁷⁶

L'èxit del campionat tornà a revifar el CD Tàrrega FC a l'organització d'un segon. A partir d'aquesta data, els campionats infantils es van jugar sense interrupció. La passió futbolística tenia presa tota la ciutat. De futbol es parlava al cafè, a la barberia, a les places, a casa, a l'escola, a la feina, i en tot moment. Així és que el futbol, com ja succeïa en altres indrets, era vist com un bon

⁷² *Crònica Targarina*, 7 de juliol de 1923, núm. 96, p. 13.

⁷³ El 1921, el campionat provincial de futbol era jugat per sis equips: CD Tàrrega, SC Mollerussa, Balaguer, Granitik Blok FC (Bellví), Cerverí CS i JR Lleida.

⁷⁴ *Crònica Targarina*, 10 de setembre de 1921, núm. 9.

⁷⁵ Vid. l'excel·lent reportatge gràfic d'aquest partit en *Crònica Targarina*, 29 de març de 1923, núm. 52.

⁷⁶ Vid. "L'afició infantil al futbol", *Vida Nova*, Tàrrega, 15 de juny de 1922, núm. 11.

negoci. L'espectacle, la professionalització dels jugadors, el pagament de sous als jugadors, etcètera, anava canviant la manera amateur de concebre aquest esport. A Tàrrrega, inclòs, van haver-hi equips que pagaren la quota per a redimir del servei militar els seus jugadors, com així ho realitzà el CD Tàrrrega FC, amb els jugadors Güell i Llobera.⁷⁷

Amb la finalitat de protegir i de potenciar el futbol targarí, cap a finals de 1924 es creava la Societat el Foment del Futbol.⁷⁸

Al novembre de 1928 la *Crònica Targarina* es preguntava si tornava a reeixir el futbol a Tàrrrega, ja que els antics *equipiers* tornaven a reaparèixer pel Camp a entrenar-se. Alhora aquest setmanari desitjava que aquest entusiasme esdevingués un impuls per a "reeixir de nou el CD Tàrrrega FC".⁷⁹ La represa de l'afició futbolística donà lloc a la creació del Tàrrrega Sport Club, entitat que amb el suport del comercial Antoni Gallinat, construï un nou Camp a l'extrem de l'Arrabal del Carme, a la vora de la carretera de Cervera.⁸⁰

Els equips de futbol disputaren partits amb els primers equips espanyols, sobretot, convidats per a l'espectacle futbolístic del programa de la Festa Major de maig. El 1923 es jugaren partits d'exhibició entre els equips internacionals del txecoslovac del CS Moravia i l'alemany de Nürnberg F. Verein.⁸¹ Al

maig de 1931 es va presentar el partit més esperat de tots, el del FCB-Tàrrrega SC. Al juliol 1932 es tornà a disputar un partit entre el FCB-Tàrrrega SC, amb motiu del Festival d'homenatge a Lluís Martínez Surroca, president honorari de l'entitat targarina.

Martínez Surroca, format futbolísticament a Tàrrrega, fou un destacat jugador del primer equip del FC Barcelona. Titular indiscutible al començament dels anys vint, jugà amb Zamora, Alcántara, Samitier, Piera, Torralba, Gràcia, etc. Cap a finals dels anys vint, Surroca va jugar amb el Tàrrrega i també amb el FC Lleida, la temporada 1926/27.⁸²

Una vegada ja en plena Guerra Civil, el futbol fou l'únic esport que encara tingué certa activitat, però fora de les competicions oficials. És a dir, que de tant en tant, hi havia algun partit amistós. L'únic equip de les terres de ponent que mantingué una activitat oficial fou el FC Tàrrrega SC que jugava el Campionat regional o de Catalunya de 1936, en l'equip B de la segona preferent, conjuntament amb els equips de Reus, Tarragona, Amposta, Gràcia i Mora d'Ebre.

El 1937 pràcticament l'activitat esportiva era nul·la, però, de tant en tant, hi havia algun partit de futbol al Camp d'Esports del Tàrrrega SC. No obstant això, els equips de futbol no foren els habituals. Així s'han localitzat en aquest període partits de futbol amb repre-

Primer Team del Tàrrrega FC,

campió de la província l'any 1921: Güell, Saguí, Pont, Santamaria, Ribot, Solsona, Fosalves, Llovera, Andreu, Segura i Balcells.
Foto: Arxiu Comarcal de l'Urgell.

⁷⁷ Cfr. *Crònica Targarina*, 13 de setembre de 1924, núm. 158, p. 11.

⁷⁸ Cfr. *Crònica Targarina*, 6 de desembre de 1924, núm. 170.

⁷⁹ Vid. *Crònica Targarina*, 17 de novembre de 1928, núm. 377.

⁸⁰ Cfr. *Crònica Targarina*, 24 de novembre de 1928, núm. 378.

⁸¹ Cfr. *El País*, maig de 1923.

⁸² Cfr. *Acció Comarcal*, Tàrrrega, 26 de març de 1932, núm. 15.

sentació del Tàrrega SC i del FC Català, amb d'altres equips targarins com Joventuts d'Estat Català o la Penya Maurín.

5.3. El tennis

L'onze de maig de 1922 l'Ateneu de Tàrrega inaugurava la primera pista de tennis de l'entitat. Per a prendre part en aquest novell esport calia estar inscrit en la Secció Esportiva que l'Ateneu estava aleshores preparant i que tenia la intenció d'incloure, a més a més, especialitats com la gimnàstica, la boxa i l'atletisme.⁸³ Aquesta secció esportiva es constituí independentment de la Societat.⁸⁴ Així, un cop inaugurada la pista es realitzaren uns quants partits de demostració amb els amics del Club de tennis del Camp d'Esports de Lleida. El senyors Condal, Ferrer i Minguell, lluiren les seves raquetes i els entusiastes targarins iniciaren ben aviat els entrenaments per tal de poder rebre els altres *tennismen* forasters.⁸⁵ Aquesta nova afició esportiva durà uns pocs anys, els targarins van deixar de banda el tennis i es concentraren més en un esport com el futbol que, en aquells anys, arrasava qualsevol altra iniciativa esportiva que sortís pel davant.

El 1929 en la *Crònica Esportiva* un articulista es lamentava de la davallada del tennis, ja que, pel que sembla, abans l'entusiasme per aquest esport fou més captivador del que era en l'actualitat. Cap al 1929 existia un Campionat local jugat a la pista de l'Ateneu, que entusiasmava l'afició, però desaparegut aquest, els jugadors practicants habituals s'havien convertit "*únicament en tres o quatre entusiastes que aprofitant el lleures de les festes, segueixen entrenant-se activament*". L'articulista feia una crida als aficionats:

"No ens cansarem d'encoratjar i agrair a aquests pocs entusiastes la seva cosntància i a l'ensens adrecem un prec als que ja s'havien iniciat en les pràctiques tennístiques per a que tornin a la vida activa en el conreu d'aquest bell i viril esport.

Ens suggereix la idea de que aquests qualificacions aplicats al tennis sorprendran a molts. I és que del tennis en té gairebé tot hom un concepte equivoc. Hom creu que el tennis és un joc més aviat de soló, propi

*per a senyoretetes blincadisses i joves "bien". Aquest concepte és certament equivocat. El tennis és un esport que requereix un màxim i constant esforç muscular i ho demostra evidentment el fet de que per assolir una victòria, un dels principals elements n'és el de posseir una bona resistència física."*⁸⁶

Durant els anys trenta el Club de Tennis de l'Ateneu tornà a emprendre l'activitat, des-tacant-se trobades amb els clubs de tennis de Mollerussa i Lleida i participant en els campionats intercomarcals i provincials.

5.4. L'atletisme

L'any 1922 el CD Tàrrega FC constituí una Comissió per al foment de l'Atletisme composta pels senyors Anton Secanell, Francesc Sauret, Joan Burgués, Josep Castells i Anton Bonastre.⁸⁷ L'activitat d'aquesta comissió fou organitzar unes primeres curses atlètiques per a la Festa Major, amb l'objectiu de despertar l'afició dels targarins.

Una de les curses pedestres més destacades dels anys vint fou organitzada en el programa de la Festa Major de 1923. La cursa anomenada 1a Volta a Tàrrega fou reeixida, amb força públic, ja que hi van participar els millors corredors catalans de l'època, és a dir, els del FC Barcelona i els del RCD Espanyol, dotze en total. La cursa per equips fou guanyada pel RCD Espanyol amb 26 punts i després el FC Barcelona amb 36 punts. Entre aquests corredors cal destacar-hi Miquel Palau de l'Espanyol, que va arribar a conquerir el Campionat d'Espanya de cros el 1926. En aquesta cursa també havien de participar alguns atletes de la Joventut Republicana de Lleida, però al darrer moment se'n van desdir. Després de la cursa se n'organitzà una altra per als corredors locals, de quinze voltes al Camp d'Esports del CS Tàrrega FC.⁸⁸

Les atletes del Centre d'Esports de Lleida també foren presents a Tàrrega, com a mostra de propaganda esportiva i de campanya feminista al Festival-homenatge que es va lliurar a Martínez Surroca, jugador del Tàrrega SC. A la mitja part del partit de futbol les atletes van prendre part en unes proves atlètiques.⁸⁹

⁸³ Vid. *Vida Nova*, Tàrrega, 13 d'abril de 1922, núm. 2, p. 5.

⁸⁴ Cfr. *Vida Nova*, 11 de maig de 1922, núm. 6, p. 7.

⁸⁵ Vid. *Vida Nova*, 18 de maig de 1922, núm. 7, p. 13.

⁸⁶ Set: "Tennis", *Crònica Esportiva*. Suplement de *Crònica Targarina*, 1929.

⁸⁷ Cfr. *Vida Nova*, 11 de maig de 1922, núm. 6, p. 7.

⁸⁸ Vid. "Atletisme", *Vida Nova*, Tàrrega, 17 de maig de 1923, p. 13-14.

⁸⁹ Cfr. *Crònica Targarina*, 30 de juliol de 1932, núm. 570.

A Tàrrrega l'entitat futbolística de la ciutat promogué algunes exhibicions atlètiques, curses i concursos. També el 1933 el SC Català creava entre les seves seccions esportives, una d'atletisme, amb la col·laboració d'Arnau Escudé, Carles Nicolau, Rosend Pont i Jaume Ponsarnau.⁹⁰

5.5. La natació

Cap al març de 1932, animats per la Federació Catalana de Natació Amateur, els ambients esportius de Tàrrrega es van organitzar per tal d'aconseguir per a la ciutat una piscina per a la pràctica de la natació. Així, des de les pàgines de la *Crònica Targarina*, un recent constituït Comitè pro piscina convocava a una reunió a tots els simpatitzants d'aquest esport, en l'estatge social del Tàrrrega SC, amb l'objectiu d'organitzar una Comissió Gestora per a tirar endavant aquest projecte, i així inaugurar la piscina, el més de juny del mateix any.⁹¹ D'aquesta reunió en sortí quelcom més positiu, perquè, a part d'organitzar-se la citada Comissió, es va convenir a una nova reunió amb objecte de constituir el Club Natació Tàrrrega. Aquesta entitat va acordar establir una quota de dues pessetes mensuals. Els seus socis fundadors van ser Leopold Lladós, Jaume Orpí, Romà Seriol, Ramon Burgués, Plini Puig, Salvador Albarreda, Josep Simó, Antoni Minguell, Llorenç Escudé, Ignasi Maimó i Josep Mª Andreu, que més tard compodrien la Junta definitiva de l'entitat. El terreny per a la piscina ja estava triat i els estudis fets per a la construcció de la piscina indicaven un pressupost de 16.000 pessetes.⁹²

A l'abril l'entitat ja disposava de 150 socis i els ànims anaven creixen. S'aprovaren els estatuts i la composició de la Junta Directiva que quedà presidida per Leopold Lladós.⁹³

L'entusiasme que despertà el projecte de la piscina encoratjà una àmplia campanya de propaganda, en la qual, sobretot, es valorava la iniciativa particular del CN Tàrrrega en pro de la cultura física i la higiene.⁹⁴ Pel que

sembla, durant els anys d'espera a la construcció de la piscina, alguns dels joves aficionats a la natació practicaren aquest esport al Canal de l'Urgell.

Diversos contratemps impediren la construcció definitiva de la piscina que, finalment, mai va poder ésser realitat en l'època que ens ocupa.

5.6. El bàsquet

Al març de 1934, hi ha la presència de l'Analenc BC, que pel que sembla fou un conjunt de joves aficionats del Col·legi dels pares Escolapis. Aquest equip, primerament jugà partits entre el que anomenava Selecció A i Selecció B, però després intervingué en diverses trobades amb l'equip dels "Intèrpid" Bàsquet Club, també dels Escolapis de Balaguer.⁹⁵ Posteriorment, aquests partits de basquetbol escolar s'ampliaren amb trobades entre equips que sorgien del Col·legi dels pares Caputxins Menors de les Borges Blanques.⁹⁶

Després es constituïren altres equips de bàsquet en el CD Tàrrrega FC i en el CE Català, que també, comptà amb un equip femení que s'entrenava al Camp d'Esports del Modern Liceo. Els entrenaments anaven sota la direcció d'Arnau Escudé, tots els dimecres i divendres a les 6 del matí al Camp d'Esports del SC Tàrrrega FC. Així, i pel que es veu, hi hagué algun partit que es disputà entre el SC Tàrrrega FC i el Centre d'Esports de Lleida.⁹⁷

En els comentaris dels partits publicats a la *Crònica Targarina*, aquests joves *sportmen* del basquetbol també aprofitaren per a fer una crida als altres companys demanant "s'interessin per aquest tan higiènic i suggeritiu esport".⁹⁸

Al juny de 1934 es constituí la Federació de Joves Cristians, que amb el nom de Grup 235 "Horitzons", s'organitzaren en diverses seccions esportives: futbol, excursionisme i basquetbol.⁹⁹

⁹⁰ Cfr. "C. S. Català", *Crònica Targarina*, 18 de febrer de 1933, núm. 599.

⁹¹ Cfr. "La piscina de natació", *Crònica Targarina*, 18 de març de 1932, núm. 551.

⁹² Cfr. "La piscina.- El Club Natació Tàrrrega", *Crònica Targarina*, 26 de març de 1932, núm. 552.

⁹³ Cfr. "La piscina", *Crònica Targarina*, 2 d'abril de 1932, núm. 553.

⁹⁴ Cfr. PIERA, Sebastià: "Pro piscina", *Petit Liceo*, maig de 1932, núm. 5, p. 7. "Tindrem piscina", *Crònica Targarina*, 2 d'abril de 1932, núm. 553.

⁹⁵ Cfr. "Basquetbol", *Crònica Targarina*, 22 de març de 1934, núm. 656.

⁹⁶ Cfr. GÓMEZ: "Basquetbol", *Crònica Targarina*, 3 de novembre de 1934, núm. 688.

⁹⁷ Cfr. *Crònica Targarina* (1933), 11 de març, núm. 602; 15 d'abril, núm. 607 i 10 de juny, núm. 615.

⁹⁸ Vid. GÓMEZ, Joan: "Basquet-ball", *Crònica Targarina*, 10 de març de 1934, núm. 654

⁹⁹ Cfr. "Grup 235 "Horitzons" de la Federació de Joves Cristians de Catalunya", *Acció Comarcal*, Tàrrrega, 23 de juny de 1934, núm. 132 i 30 de juny de 1934, núm. 133.

Cap al 1936 es té constància de la pràctica i entrenaments de bàsquet en la Unió d'Estudiants Targarins. En la *Crònica Targarina* s'anunciaven els programes esportius d'aquesta entitat; en el bàsquet es deia: "Com és de costum demà entrenaments a les 8 del matí".¹⁰⁰

5.7. La boxa

Haurà d'ésser a Tàrrrega el primer lloc de les terres lleidatanes on trobarem la primera notícia de crear una certa afició al voltant dels esports de lluita i boxa. Així a la *Crònica Targarina* de 1921 s'anunciava la prompta creació d'una nova entitat esportiva, és a dir, "d'un Centre Atlètic, en el que es dedicarà preferentment atenció al ju-jitsu, lluita grecoromana i boxe". Els entrenaments d'aquesta nova entitat estaven previstos en els locals de l'Agrupació Agrícola Targarina, que cedia "als novells amateurs de l'aristocràtic cop de puny i del artístic mastegot". S'afegia que l'entrada als assaigs era gratuïta, alhora que es comentava des de la *Crònica Targarina* "donar compte de tots els machts que's celebrin, i a fe que riurem de bó de bõ".¹⁰¹

Els primers combats de boxa cara al públic foren els que s'organitzaren en les sales de l'Ateneu durant diversos dies de la Festa Major. Aquests combats que es van realitzar durant dos dies —diumenge i dilluns— no sabem si els esportistes eren targarins o bé foren forasters invitats per l'organització. Un dels objectius era incentivar la formació d'un Club d'aquest esport, "l'únic mitjà d'èxit", perquè la pràctica i l'afecció pogués anar endavant.¹⁰²

Uns mesos més tard, a la *Crònica Targarina* feia acte de presència un breu article que parlava de la boxa envers la cultura física i moral, de ben segur amb la finalitat d'allunyar pors i així poder crear certa afecció entre els targarins.

"Els escriptors enemics de la violència han atacat la boxa d'una manera despietada, arribant fins a negar que fos esport.

Com comprendrà el lector, els que segueixen aquesta teoria són senyors que la major part de les vegades no han vist boxejar, essent aixís que desconeixen el que és esport, perquè ni tant sols han passat per un gim-

nàs, perquè els que'l coneixen bé, s'han convertit en animadors.

De tots els esports, mereix classificar-se en primer lloc la Boxa, per ésser el que més influeix en el desenrotllament físic d'una persona i per ésser l'únic que a l'ensem de fer escola de valor, ensenya a ésser pacient i a tenir sang freda.

Els Estats Units, la gran nació que tot ho aplanava amb el seu empit i vigor, déu molt de lo que val a la boxa, que quasi tothom practica. Convençut de la necessitat de la boxa el govern nord-americà dictà una disposició obligant als soldats a que aprenguessin a boxejar abans que a manejar els fusells. Tenint boxejador sabia que tindria bons soldats.

La boxa és ademés un esport pràctic. Els demés serveixen solzament per al desenrotllament físic del que'l practica i per a recrear-se i recrear-se als demés. La boxa serveix per quelcom més útil: per a sapiguer defensar-se quan a un l'ataquen, o atacant quan la dignitat ho exigeix.

Contra el que molts suposen l'home fort no es agressiu. Sap l'eficàcia dels seus cops i no'ls aprofita, sens necessitat. Al contrari: moltes vegades sense la sang freda que dona la boxa trobaria en una actitud, en una paraula, motiu suficient per a castigar a l'atreuít ofensor; però la seva serenitat el conté al veure al davant seu un ninot amb pretensions que cauria rodant amb un cop seu.

La boxa té altra ventatja ademés de les descrites. És la millor gimnasia que's pot practicar. S'adquireix rapidesa, agilitat, durresa i força. L'entrenament de la boxa desenrotlla tots els muscles. Per aquesta raó al començar dèiem que la boxa era l'esport per excel·lència."¹⁰³

Definitivament a Tàrrrega es creà, a l'abril de 1923, el primer club destinat a la boxa. Aquesta entitat fou anomenada Gimnàstic-Boxing-Club que també volia fomentar l'afició per a la gimnàstica i l'atletisme. Aquesta entitat fou originada per l'entusiasme d'alguns joves de la recent constituïda secció d'Esports de l'Ateneu i del Comitè per al foment de l'atletisme del CS Tàrrrega FC. En la

¹⁰⁰ Cfr. *Crònica Targarina*, 3 de març de 1936, núm. 761.

¹⁰¹ Vid. "Nou Centre d'Esports", *Crònica Targarina*, 13 d'agost de 1921, núm. 7, p. 11.

¹⁰² Vid. *Vida Nova*, 11 i 18 de maig de 1922, núm. 6 i 7, p. 7 i 14 respectivament.

¹⁰³ CROCHET: "La boxa. Sa cultura física i moral", *Crònica Targarina*, 5 de novembre de 1921, núm. 13.

Junta hi troben Joan Castells, de president; Josep Elías, de vicepresident; Anton Bonastre, de secretari; Lluís Ferrer, de tresorer; Anton Secanell i Josep Burgués, de vocals. L'entitat havia previst construir un espaiós i complet gimnàs adjunt a la pista de tennis de l'Ateneu. Com indica el nom de l'entitat, la preferència esportiva fou la boxa i, per això, també s'havia projectat la construcció de dos rings annexos al gimnàs.

*"Nosaltres tenim com a segur l'èxit dels organitzadors i junta als que felicitem per l'iniciativa, venint a juntar els esforços avui isolats dels nostres joves esportmens, i dotant a Tàrrrega d'un mitjà de perfeccionament de la cultura física, considerada arreu com la més prometedora esperança de regenerament. Tenen doncs, aquestes planes a la seua disposició, a l'ensemps que recomanem a tothom que aporti el seu ajud per a veure realitzats tant nobles projectes."*¹⁰⁴

Una vegada l'entitat pugilística de Tàrrrega s'organitzà, portà de nou una interessant vetllada de boxa, amb la presència d'en Ricard Alis, un dels millors boxejadors catalans del moment. Aquesta vetllada fou també amb motiu de la Festa Major i estava prevista en els locals de l'Ateneu. La vetllada es realitzà, amb tres combats, però no es va poder comptar amb Ricard Alis, que fou substituït pel seu germà Francesc.¹⁰⁵ El 1925, els aficionats de la boxa targarina organitzaren una vetllada amb motiu de la festa major de Bell-Illoc, amb l'objectiu de promocionar aquest esport.¹⁰⁶

El 1934 també un grup d'aficionats a la boxa i esperonats i entrenats per un púgil foraster crearen el Club Boxing Firpo.¹⁰⁷ Una altra entitat que s'encarregà de la boxa, durant els anys trenta, fou la Penya Espanya la qual va portar púgils a les vetllades de Lleida i també organitzà vetllades als voltants de Tàrrrega.¹⁰⁸ El 1935, l'equip Boxing Penya Espanya de Tàrrrega es presentà a Lleida per a disputar el Campionat provincial contra els joves del Lleida Boxing Club.¹⁰⁹

5.8. Els escacs

El Club Escacs Tàrrrega fou creat al juliol de 1932, amb la següent Junta Directiva: president, Sr. Piñol; vicepresident, J. Millan; secretari, J. Viladomat; tresorer, C. Campabadal; comptador, V. Montagut; vocals, J. Vivé i J. Sieres; cobrador, J. Marselles. El seu estatge social fou el Café Espanya.¹¹⁰ El 1935 hi ha trobades entre el Club d'Escacs Lleida i el Club d'Escacs Tàrrrega. El 1936 el Club d'Escacs Tàrrrega, en ple rendiment, organitzava el III Campionat local.¹¹¹ Tàrrrega incorporà una nodrida afició, sobretot a partir dels anys trenta, amb els Clubs Penya Escacs Liceo, Penya Ateneu, la Penya d'Escacs Joventut i Unió d'Estudiants Targarins. El Club Escacs Tàrrrega, al 1935 va fer els contactes pertinents per a portar l'excampiò mundial R. Capablanca.¹¹²

*"Penya Escacs Joventut. Davant l'afició desvetllada pel noble joc dels escacs, ens plau posar al coneixement del públic que per una colla d'aficionat s'ha format una nova penya amb el títol d'Escacs Joventut, la qual esperem serà ben rebuda per les demés penyes amb què s'honra Tàrrrega. Interinament s'ha format la següent junta: President, Ramon, Roca; vicepresident, Octavi Ballarin; Secretari, Rosend Almenara; Tresorer, Antoni Perelló i Vocals, Enric Curià, David Marsinyac, Joan Pereda i Isidre Canela. Tots els simpatitzants que desitgin inscriure's socis, poden fer-ho a l'estatge social, Bar Joventut."*¹¹³

5.9. Notícies d'altres esports

El 1925, hi ha notícies de la Societat de Caçadors de Tàrrrega que es dedicaren a la caça de la perdiu, el colom, el porc senglar, etcètera. Però de ben segur que els aficionats en aquest esport ja tenien una tradició de molts anys enrere.

El 1933, Tàrrrega ja disposava d'un petit cercle d'aficionats als esports aeris, els quals comprovaren que també podien explotar el seu propi aeròdrom.¹¹⁴ Fou el Tàrrrega SC el

¹⁰⁴ *Crònica Targarina*, 28 d'abril de 1923, núm. 80

¹⁰⁵ Cfr. *Crònica Targarina*, 13 i 20 de setembre, de 1924, núm. 158 i 159.

¹⁰⁶ Cfr. *Crònica Targarina*, 29 d'agost, de 1925, núm. 209.

¹⁰⁷ Cfr. *Crònica Targarina*, 13 d'octubre de 1934, p. 685.

¹⁰⁸ Vid. *Crònica Targarina*, 26 d'octubre de 1935, núm. 739.

¹⁰⁹ Cfr. *La Tribuna*, desembre de 1935.

¹¹⁰ Vid. *Acció Comarcal*, 23 de juliol de 1932, núm. 32.

¹¹¹ Arxiu Diputació de Lleida. Inventari núm. 43915.

¹¹² Cfr. *Crònica Targarina*, 14 de desembre de 1935, núm. 746.

¹¹³ *Crònica Targarina*, 31 de març de 1934, núm. 657.

¹¹⁴ Vid. "Tàrrrega a l'exposició de l'aeriport", *Crònica Targarina*, 18 de febrer de 1933, núm. 599.

que, amb contactes amb els elements de l'Aeri Club de Lleida —Ramon Arques i Jaume Soler— al juny de 1934, van organitzar una “Festa de l'aviació”, donant l'oportunitat als targarins de gaudir dels anomenats “bateigs aeris”. Tanmateix, l'objectiu veritable de l'acte que cercaven els organitzadors era estudiar “la possibilitat de fundar un Aero-Club, tal com s'ha fet en altres ciutats i fomentar l'afecció a aquest esport”.¹¹⁵

L'Ateneu, el 1935, va crear l'Skåting Club Ateneu, a iniciativa dels joves Manel Salas, Joan Vidal i Ignasi Maymó.¹¹⁶

Aquest mateix any, la Unió d'Estudiants Targarins va iniciar un important campionat local de tennis taula, que continuà el 1936, amb la victòria en la primera categoria de Joau Dalmasas.¹¹⁷

Sembla que el billar ja es practicava abans del novembre de 1934, però és en aquest any quan hi ha constància del Tàrrega Billar Club, amb la presidència de Marian Ribera, la vicepresidència d'Enric Auberni, la secretaria de Ramon Blanc, la tresoreria de E. Campabadal i les vocalies d'Antoni Roset, Ramon Novell, Ignasi Graells i Joan Bosch, aquest darrer com a vocal tècnic. Aquesta junta fou constituïda per a cobrir les vacants de una altra entitat, que a partir de la data acollia per nom Tàrrega Billar Club. Al cap de poc temps s'organitzava un campionat social de billar de primera, segona i tercera categoria, amb el lliurament d'una copa al campió, ofrena de l'Hotel-Cafè Espanya.¹¹⁸

6. Ideologia i societat a l'esport targari

La premsa local —setmanaris targarins— lliuraren amb el moviment associacionista que es generava al voltant de l'esport una àmplia campanya de difusió per la cultura física. A partir dels anys vint, les seccions dedicades a l'esport foren habituals. Els setmanaris *Vida Nova* (1922-1923 / setmanari nacionalista d'informació comarcal), *Crònica Targarina* (1921-1937 / setmanari independent i d'informació comarcal) i *Acció Comarcal* (1931-1936), han deixat clares evidències de les manifestacions esportives de l'època: resultats de competicions, cròniques, informacions diverses i opinions, foren una constant. No obstant això, cal assenyalar que l'activitat periodística al voltant de l'esport anà paral·lela al desenvolupament de l'es-

port, és a dir, quan l'activitat esportiva minvava o s'aturava, també s'aturava la informació esportiva. Val a dir, però, que en poques ocasions trobarem que es parlés de l'esport d'altres indrets com Lleida, Barcelona o d'esport estranger. Precisament la premsa de Tàrrega s'ocupà quasi exclusivament de l'esport local.

Vida Nova des del primer número —6 d'abril de 1922— incorporà la secció “De sport”, amb uns articles freqüents signats per “KADA”. En aquesta secció es reconeix un interès per a la promoció esportiva, com la iniciativa d'endegar el Campionat de futbol infantil de 1922.

La *Crònica Targarina*, únic mitjà de premsa que mantingué continuïtat des de 1921 fins al 1937, fou sens dubte com veurem, el que més suport propagandístic donà a l'esport. Els articles estaven signats per diferents autors, quelcom que demostra la pluralitat i neutralitat del rotatiu. No obstant això, el setmanari fou portaveu de l'opinió de l'esquerra catalana. En aquest sentit, els articles ideològics i doctrinals en matèria d'esport foren més freqüents que en els altres mitjans.

Acció Comarcal incorporava, a partir del primer número —19 de gener de 1931—, la secció d'esports amb un tractament periodístic de qualitat sota la direcció d'articles i informacions signades per Pross. Aquest setmanari va tenir una estreta vinculació amb el sector polític de la dreta catòlica i catalanista, que en aquells moments dirigia l'Ajuntament, i concretament l'Acció Social Popular.

Com hem dit el caràcter ideològic es manifestà més en la *Crònica Targarina*, que en cap dels altres setmanaris, que estaven al marge de lliurar opinions i manifestacions ideològiques, i transmetien merament la notícia esportiva. Per tant, podem afirmar que els sectors vinculats a l'esquerra catalanista, i més concretament a l'Esquerra Republicana, foren els que donaren més suport publicista i alhora ideològic a l'esport.

L'argument de la gimnàstica sueca com a complement de la pràctica esportiva fou sovint utilitzat, ja que aquesta gimnàstica era tan poc habitual que ni els mateixos esportistes practicaven aquests exercicis tan aconsellats. El fet és que la gimnàstica sueca i l'esport foren publicitats sota el pa-

¹¹⁵ Cfr. “Festa de l'aviació”, *Crònica Targarina*, 9 de juny de 1934, núm. 677.

¹¹⁶ Vid. *Crònica Targarina*, 14 de desembre de 1935, núm. 746.

¹¹⁷ Vid. *Crònica Targarina*, 14 de març de 1936, núm. 759.

¹¹⁸ Vid. “Tàrrega Billar Club”, *Crònica Targarina*, 3 de novembre de 1934, núm. 688.

raigües d'una regeneració física, i alhora tendenciosa causa patriòtica.

"Regeneració física. Amb aquest títol arreu del món es fa una propaganda tan intensa que solament pot passar desapercebuda en els països atraçats; als Estats Units, per part del Govern troben l'escalf i apoi que es tant plausible acte, convençuts que és el mitjà pel qual es pot arribar a crear una generació sana i robusta i agermanant-ho de tal forma que al costat de la Universitat hi ha posat el Gimnàs.

Ara bé: el nostre poble, tan greument atacat per aquesta enfermetat que se'ns dú el jovent en plena flor i que tan prompte el metge diagnòstica, el mal ja té remei; que sabem d'una manera certa, com si es tractés d'un càlcul aritmètic, que els fills heretaran el mal dels seus pares. Té remei, però no són drogues de cal apotecari lo que pot evitar-lo i guarir-lo en els primers símptomes, sols la gimnasia racional, progressivament metòdica ben aplicada pot evitar-la, o sia la sueca que és la que fins ara més bons resultats ha donat. La prova la tenim en el següent cas.

Fa cosa d'un segle aproximadament que els suecs estaven veritablement esfereïts; el seu país degut a la latitud en que es troba hi ha la influència del corrent del Golf Estremit, és plujós i gairebé no veuen el sol, era terreny abonat a la tuberculosi; varen fer les primeres proves i aleshores fou quan el cèlebre Ling, iniciador de la gimnàstica sueca, va ésser qui degut als resultats obtinguts, afirmà que per aquest mètode, es podia purificar i regenerar la raça, desterrant aquesta enfermetat i posar el cos en condicions de resistir altres; avui dia es un cas molt estrany trobar-hi un atacat d'aquest mal, ço que prova d'una manera categòrica la seva eficàcia.

Des de les planes de CRÒNICA, ens dirigim a la Junta directiva del CD Tàrraga FC i als esportistes de veritat, perquè orientin el sentit del futbol i facin una preparació gimnàstica, ja que a l'ensems que faran atletes, enfortiran l'equip i faran salut i el que fa salut, fa pàtria."¹¹⁹

Crònica Esportiva fou el suplement de Crònica Targarina dels dilluns. Constava d'un full setmanari de 8 pàgines (230 mm x 170 mm) El primer número sortí al carrer el 4 de novembre de 1929. Aquest suplement era

una manifestació del seguiment esportiu i de l'afició i, a part de donar les notícies esportives, volia crear un ambient favorable al caliu esportiu de la comarca. Malauradament, l'experiment durà solament dotze números. En el primer número l'editorial confessava el seu "ideari" amb aquestes paraules:

"Atiant-nos a l'esperit vivificador que impera de nou en el floreixement de l'esport, ens ha induït a llençar aquesta fulla esportiva, dins de la nostra gent. Ella, ha estat preparada en el daler de les millors esperances, i procurarem transcriure-hi tota mena d'actes i esdeveniments singulars, per tal de propagar aquesta idea.

La rapidesa de formació d'aquesta CRÒNICA ESPORTIVA ha estat causa de que solament en el present nombre, poguéssim donar una petita mostra del que serà aquest portaveu; els qui vindran, aniran en proporció com permetin les circumstàncies, però cal demarcar l'atenció deguda de tots els que sentim l'ideal de l'esport."

La Crònica Esportiva s'ocupà principalment de l'activitat futbolística, però intentà transmetre tota aquella activitat esportiva que s'anava generant al municipi, i si més no, l'encoratjà i tractava de fer-li la propaganda que aquesta necessitava.

A Tàrraga, lloc on el futbol estava també força arrelat a l'aplegament de l'espectacle, certament semblava que fora d'aquest esport no hi hagués res més. La Crònica Esportiva (1929), procurava treure importància social al futbol i desitjava donar cabuda i protagonisme a d'altres esports, que també podien ésser tan engrescadors i nobles com el primer. Així, cap a finals dels anys vint, Tàrraga buscava la promoció d'altres esports, a part del futbol, amb l'objectiu que els joves i el públic en general, deixessin de veure en l'esport com un simple espectacle i passessin a ésser uns aficionats més en la saludable pràctica.

"Podriem dir que la majoria de la gent, està inclinada solament a l'espectacle de l'esport, i no arribem a comprendre com en tanta matèria que hi ha dintre d'ell, hom no hi posi la deguda atenció per a practicar-los en el grau que el nostre entendre precisa.

Pot influir-hi la manera del sentit no gaire atés d'aquests factors, trobem potser al seu entendre que, apartant-se de la pràctica del

Anagrama de la capçalera de Crònica Esportiva (Tàrraga, 1929).

¹¹⁹ Max: "Regeneració física", Crònica Targarina, 8 d'agost de 1925, núm. 206.

futbol, és apartar-se totalment de l'esport i així veiem com molts que en lloc de dedicar-se a ésser uns atletes o esportius veritables, decideixen a passar a simples espectadors o rudimentaris lectors dels actes que els implica alguna simpatia.

L'intenció nostra no es de blasmar ni retreure afició al futbol que fet i fet a nosaltres és el que més ens agrada i en veritat en som propagadors : però seria de desitjar que alguns grups de joves, baix la tutela d'algun cercle, entitat o simplement lliures, practiquessin algunes altres seccions de les que avui tenien a Tàrraga. Creiem fa pena de tastar solament el futbol; caldria que a demés d'aquest, poguéssim fruit les delícies, per exemple de l'Atletisme, Basketball, Hockey, etc., els quals guarden emocions sinceres i sense esforç podrien portar-se a cap.”¹²⁰

Els elements periodístics de *Crònica Esportiva*, utilitzant com a model el recent fundat Club Femení i d'Esports de Barcelona (1928), portaren a la primera plana un article que amb el nom “Orientacions femenines” tractaren d'estimular algun que altre brot de participació esportiva femenina plenament organitzada.

Fins aleshores l'esport femení s'havia vist en casos comptats. Solament esports com el tennis havien pogut incorporar algunes dames-elles a la secció de l'Ateneu.

“No sabem, en escriure aquestes ratlles, si realment, a les quals van dirigides, trobaran el degut ressò o, al menys, una simple atenció en la seva lectura. Ens prevenim així, amb motiu de que, per dissort, les nostres senyorettes estan poc inclinades a llegir les revistes o setmanaris d'esports; si aquestes algun detall, podem ben dir que és absolutament per referències i encara escadussera.

No caurem en lo tònic de pessimisme complert, puix fóra exagerar tal vegada la cosa, però constatem amb penúria de que a casa nostra i en general a tota la província, les nostres joves futures mares de demà, no presten, ni han prestat mai, atenció a l'esport; al menys en la seva pràctica.

Aquests fets ens recorden d'una diferent manera, el desenrotlló brillant que obté a Barcelona un club femení. Tenim ben present l'ocasió de la seva fundació i els co-

mentaris que alguns vàrem fer-se referent al caràcter de l'empresa que al seu entendre els sembla extremada i de durada inconstant. Avui, observeu-la, i amb satisfacció veureu una agrupació idealitzadora de l'esport, en tota la pura simpatia.

No venim nosaltres a ésser uns propagadors d'aquest cercle que em retret com a simple model. Ho fem guiats simplement perquè no s'ens digui que les orientacions nostres siguin titllades d'una superba febricitat esportiva.

A la nostra ciutat, cal reconèixer, no té vida un club exclusivament femení determinat en la pràctica dels esports, però tenim la convicció de que dins d'algun cercle, el més indicat en el Tennis de l'Ateneu, podria haver-hi una secció, emparada i regida pel mateix sexe propulsor d'una branca determinada de l'esport femení; creieu faria goig observar, per exemple, dos equips locals de basquet-ball, esport incondicionable per a elles d'una manera favorable i gens trepidant. Avui dia aquest esport comença a desenrotllar-se amb entusiasme expansiu a diverses ciutats, i en veritat a Tàrraga aquest esport podria arribar a arrelar-se.

Per la nostra part, aportarem tots els apois que hi facin falta; cal tan sols que les parts interessades en el seu desvetllament, emprenguin la realització d'aquesta idea. ¿Es portarà a cap?”¹²¹

Encara que la *Crònica Esportiva* va durar solament dotze números, la resta de la premsa continuà oferint a l'esport un espai de privilegi. La premsa targarina dels anys trenta —*Acció Comarcal* o *Crònica Targarina*— no deixà mai d'encoratjar totes les iniciatives esportives que sorgiren. La ràpida acceptació esportiva dels anys trenta, també va anar acompanyada d'articles que aportaven indicacions envers l'orientació de l'esport.

“Els esports serveixen per a enfortir el cos i a la vegada aclarir el pensament. Per això tots els nens i nenes haurien de practicar-los.

Ha d'entendre's per esports tots aquells jocs que es practiquen d'una manera noble i sense ànim de fer cap mal als nostres companys; aquests són els veritables esports. Tennis, futbol, natació, curses a

¹²⁰ “Orientacions II”, *Crònica Esportiva*. Suplement de *Crònica Targarina*, 1929.

¹²¹ X.: “Orientacions femenines”, *Crònica Esportiva*, suplement de *Crònica Targarina*, 16 de desembre de 1929, p. 1-2.

peu i bicicleta. No el rugby i la boxa. També la gimnàstica, però no cal oblidar els deures de l'estudi."¹²²

L'editorial que publicava la *Crònica Targarina*, el 12 d'agost de 1933, anava adreçada a sol·licitar a les autoritats municipals més protecció per a l'esport, alhora que suggeria dotar la ciutat d'un Camp d'Esports Municipal.¹²³ Aquesta petició a l'Ajuntament s'argumentava amb l'editorial, que també es publicà al juny de 1937 i que en part deia:

"En totes les nacions que van a la devantera del progrés, els governants s'han donat compte de la importància que per a la formació física, moral i intel·lectual de la joventut té la pràctica de l'esport en les seves diverses manifestacions: futbol, ciclisme, atletisme, tennis, natació, excursionisme, etc., etc.

*No cal pas relatar aquí els beneficis que això comporta a l'individu, a la família i a la societat que es lliuren amb un entrenament metòdic i conscient, car fóra insistir sobre una cosa que ja ni es discuteix tan sols; però sí que convé remarcar que l'esport ben dirigit és una deu inestroncable de salut i que sols els pobles forts intel·lectualment i física es fan creditors al respecte dels altres i poden gaudir de la plenitud de llurs drets a regir-se i governar-se dins d'un règim de democràcia, en un alt sentit de llibertat. Els pobles dèbils, les nacions decadents, malaltisses, sempre ha estat condemnades a sofrir el pes de l'esclavitud més afrontosa."*¹²⁴

L'esport, vist com una "escola de ciutadania", havia de contribuir a l'alliconament moral en el comportament dels joves, indicant-los les normes de civisme i e d'higiene. Així s'alertava en la *Crònica Targarina*, de la responsabilitat moral i ciutadana, per a fer-ne una missió absolutament benefactora del jovent i no contrària, com també succeïa.

"Les entitats i agrupacions de caràcter esportiu, són les que han de procurar d'orientar l'esport fent els possibles que llur missió sigui eficaç i de resultats satisfactoris per l'enfortiment de la raça, procurant evitar que els joves deixant-se portar per l'impuls, s'apassionin en la lluita, ni que per afany de

¹²² PERENYA BELETA, Samuel: "Els esports", *Petit Liceo*, Tàrrega, març de 1932, núm. 3, p. 11-22.

¹²³ En aquests anys l'Ajuntament de Tàrrega estava governat per la majoria de la Candidatura Popular, partit que representava a la dreta i que estigué regit per l'Alcalde Francesc Fité.

¹²⁴ Vid. MORGUI, Antoni: "Per un camp d'Esports Municipal. Cal protegir l'esport", *Crònica Targarina*, (setmanari al servei del poble) 12 de juliol de 1937, núm. 814, p. 1-2.

popularitat i de voler superar a l'adversari a totes passades, llur follia els empenyi a una actuació poc noble, que fa degenerar brutalment la significació de l'esport i a voltes fins s'arriba a oblidar el més elemental principi de civisme i dignitat esportiva.

A vegades, el públic que assisteix d'espectador, en proves o lluites esportives, es degrada de tal manera que repugna de beure la treballosa moral on descendeix empès per passions indecoroses, impròpies de pobles que presumeixen d'ésser cultes i civilitzats.

Si es vol treure el màxim de profit de l'esport, s'ha de començar d'orientar-lo des de l'escola als petits infants d'ambdós sexes, inculcant-los una educació de cultura física i higiene apropiada a la edat respectiva. Més tard, a l'ingressar a una agrupació esportiva, ha de controlar bé a l'individu, vetllant per si l'esport preferit, el pot o no perjudicar en lloc de favorèixer-lo, imposant li una disciplina moral que haurà d'acatar, tota vegada que serà un bé per a ell mateix.

*L'home que desitja ésser fort, ha de començar per saber-se dominar, evitar de prostituir-se, de degradar-se en la beguda, procurant que les seves energies no siguin esmerçades inútilment.*¹²⁵

A partir de la insurrecció militar es produí a Catalunya, com a la resta de l'Estat, tot un conjunt de canvis radicals de transformació social i de procés revolucionari. Aquest clima d'alarma i de convulsions tingué especial presència en la vida esportiva, on moltes organitzacions prengueren un paper actiu de compromís, de lluita i solidaritat amb els esdeveniments del moment. Així, a partir d'aquest moment moltes de les entitats esportives es van manifestar amb actes benèfics; algunes d'elles passaren a ésser depurades o incautades i d'altres es militaritzen.

L'emergència de l'associacionisme esportiu a Tàrraga era evident i, alhora, el nou Ajuntament —regit pels partits d'esquerra: Esquerra Republicana de Catalunya i el Bloc Obrer i Camperol—, al juny de 1937, ja tenia pensat oferir a la ciutat un ampli espai per a la pràctica dels esports. Efectivament, i en plena Guerra Civil, l'Ajuntament es proposà la definitiva construcció d'un Camp d'Esports Municipals amb dues piscines, pistes de tennis,

gimnàs, pista per a patinar i d'altres espais esportius. Amb aquest projecte es donava satisfacció a les tantes demandes que anys enrere havien expressat les entitats d'esportives per a gaudir d'instal·lacions adequades per a la pràctica dels esports i l'educació física.¹²⁶ No obstant això, aquesta iniciativa no anà més enllà del que varen permetre els esdeveniments tràgics la guerra.

A l'octubre de 1937 s'obrí un camp d'entrenament per a l'educació premilitar. Més d'un centenar de joves entre 18 i 19 anys van passar a les ordres del Comandament Cap d'aquest centre d'instrucció, Sr. Francisco Escudero Cisneros i d'altres militars, a més a més, del Monitor de Gimnàstica i Esports Sr. Francesc Julià. En la crida es deia que:

*"La instrucció que se'ls donarà, serà moderna, completament distinta a la que s'ensenyava abans. Endemes de la instrucció premilitar, adaptada a la realitat de la guerra, se'ls farà practicar exercicis esportius."*¹²⁷

Amb la guerra la societat targarina va posar fre obligat a les expansions regeneracionistes. El diàleg i el discurs social va canviar de sobte, i els interessos de l'esport i dels joves es van militaritzar per a fer front a un llarg conflicte, que per a molts agafà de sorpresa. Val a dir, però, que per a molts d'aquests joves, ara tocava, tal com deia el Comissariat d'Educació Física i Esports de la Generalitat de Catalunya, servir i defensar la pàtria: tocava també "l'esport d'anar a la guerra".

7. Conclusions

Si comparem l'activitat esportiva de Tàrraga amb la d'altres poblacions de l'època, veurem que, en proporció, l'associacionisme i les iniciatives esportives que s'hi desenvoluparen, situen l'actual capital de l'Urgell al capdavant. A les comarques de Ponent, Tàrraga i la seva àrea d'influència és pionera inqüestionable en la pràctica d'esports. Aquests esports sorgiren com a elements precursors de la cultura de l'associacionisme juvenil. Alhora representaven un element de regeneració i d'assoliment de l'expressió popular, i, en ocasions, els esports foren portaveus de missatges amb valors de ciutadania i democràcia.

Les manifestacions esportives, encara que foren representatives i participatives d'uns

¹²⁵ S. R. G.: "Orientació de l'esport", *Crònica Targarina*, 10 de novembre de 1934, núm. 689.

¹²⁶ Vid. MORGUÍ, Antoni: "Per un camp d'Esports Municipal. Cal protegir l'esport", *Crònica Targarina* (setmanari al servei del poble) 12 de juliol de 1937, núm. 814, p. 1-2.

¹²⁷ *Crònica Targarina*, 30 d'octubre de 1937, núm. 834.

pocs avantatjats, també formaren part de les emergents actuacions culturals que enriqueixen la societat targarina d'aquests anys.

L'esport targarí va reeixir i es desenvolupà al marge del creixement industrial i del protagonisme d'una burgesia dominant, tal com va esdevenir en altres indrets de gran creixement urbà. Aquest aspecte encara el fa més rellevant en la seva particularitat.

A Tàrrrega les iniciatives esportives van permetre el protagonisme d'àmbits culturals

arrelats a un teixit social popular, amb cercles de coneixença molt propers. En aquests anys a Tàrrrega es coneixia tothom i això feia que les notícies i els esdeveniments al voltant de la cultura física i l'esport fossin coneguts, també per tothom.

En els anys trenta, l'associacionisme targarí va copsar tot el doctrinari que, de rerefons, impregnava tot l'esport català. En aquest sentit, les entitats van participar i es van manifestar culturalment validant el moviment ideològic i democràtic de l'esport popular.

8. Annex. Nòmina d'entitats esportives (1900-1937)

Any	Associació esportiva i/o cultural	Esports reconeguts
1892	Club Ciclista	Ciclisme
1905	Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra	Excursionisme
1914	Tàrrrega FC	Futbol
1914	Calasanci	Futbol
1921	FC Colossals	Futbol
1922	Centre Deportiu Tàrrrega FC	Polisportiu
1922	Ateneu Tennis Club	Tennis
1922	FC Ràpid	Futbol
1922	Grup Excursionista de l'Ateneu	Excursionisme
1922	Internacional (infantil)	Futbol
1922	Colossals FC (infantil)	Futbol
1922	Els Grandiosos D (infantil)	Futbol
1922	Atlètic FC (infantil)	Futbol
1922	F. C. Targarí (infantil)	Futbol
1922	Els valents del Inter (infantil)	Futbol
1922	Sporting Tàrrrega	Futbol
1922	FCD Català (infantil)	Futbol
1923	Nova Germanor	Futbol
1923	Club Ciclista Targarí	Ciclisme
1923	DC Tranquils	Futbol
1923	Català FC	Futbol
1923	11 HP (Equip l'antiga usança)	Futbol
1923	FC Terror	Futbol
1923	Catalunya FC	Futbol
1924	Gimnàstic-Boxing-Club	Boxa
1924	Sparta Targarina (4 ^a Equip del Tàrrrega FC)	Futbol
1925	Societat de Caçadors de Tàrrrega	Caça
1925	Foment del Futbol	Futbol
1928	Tàrrrega Sport Club	Futbol
1928	Penya Balcells	Futbol
1928	Penya "veritables amants del pedal"	Poliesportiva
1928	FC Victòria	Futbol
1928	Penya Veritables	Futbol

Any	Associació esportiva i/o cultural	Esports reconeguts
1931	Penya Ateneu (escacs)	Escacs
1931	Palestra	Poliesportiva
1932	Penya Nosaltres Sols EC	Ciclisme i Atletisme
1932	Club Escacs Tàrraga	Escacs
1932	Club Natació Tàrraga	Natació
1932	CS Català i/o Penya Català	Poliesportiva
1932	Penya Bancària (suplents del Tàrraga SC)	Futbol
1933	Penya Espanya	Ciclisme, futbol i boxa
1933	Unió d'Estudiants Targarins	Poliesportiva
1933	Grup Excursionista Ara o Mai	Excursionisme
1934	Analenc Bàsquet Club	Bàsquet
1934	Tàrraga Billar Club	Billar
1934	Penya d'Escacs Liceu	Escacs
1934	Penya d'Escacs Joventut	Escacs
1934	Club Boxing Firpo	Boxa
1934	Fed. de Joves Cristians (Grup 235 "Horitzons")	Poliesportiva
1935	Boxing Penya Espanya	Boxa
1935	Skàting Club Ateneu	Patinatge
1935	Agrupació Esportiva Targarina	Poliesportiva
1937	JCI POUM	Futbol
1937	Joventuts d'Estat Català	Futbol
1937	Penya Maurín (Bloc Obrer i Camperol)	Futbol

Bibliografia

- "Algunas reflexiones sobre el nuevo plan de estudios. La Gimnasia obligatoria", *Revista Calasancia*, Imprenta de San Francisco de Sales, Madrid, 1893, tomo duodécimo, p. 246-249.
- "Basquetbol", *Crònica Targarina*, 22 de març de 1934, núm. 656.
- "El P. Carles, esportiu", *Acció Comarcal*, Tàrrrega, 10 de setembre de 1932, núm. 39.
- "Festa de l'aviació", *Crònica Targarina*, 9 de juny de 1934, núm. 677.
- "Gimnasia", *Revista Calasancia*, Imprenta de A. Pérez Dubrull, Madrid, 1890, t. V, p. 468-472.
- "Grup 235 "Horitzons" de la Federació de Joves Cristians de Catalunya", *Acció Comarcal*, 23 i 30 de juny de 1934, núm. 132 i 133.
- "L'afició infantil al futbol", *Vida Nova*, Tàrrrega, 15 de juny de 1922, núm. 11.
- "La piscina de natació", *Crònica Targarina*, 18 de març de 1932, núm. 551.
- "La piscina.- El Club Natació Tàrrrega", *Crònica Targarina*, 26 de març de 1932, núm. 552.
- "La piscina", *Crònica Targarina*, 2 d'abril de 1932, núm. 553.
- "Nou Centre d'Esports", *Crònica Targarina*, 13 d'agost de 1921, núm. 7, p. 11.
- "Orientacions II", *Crònica Esportiva*. Suplement de *Crònica Targarina*, 1929.
- "Tàrrrega a l'exposició de l'aeroport", *Crònica Targarina*, 18 de febrer de 1933, núm. 599.
- "Tindrem piscina", *Crònica Targarina*, 2 d'abril de 1932, núm. 553.
- BARRULL, Jaume: *Les comarques de Lleida durant la II República (1930-1936)*, L'Avenç, Barcelona, 1986.
- BEATO I VAICENTS, Francesc: *L'excursionisme a Tàrrrega dins de l'excursionisme català*, Tàrrrega, 1988.
- CANATA, Anastasio P.: *El educador catòlic según el espíritu de San José de Calasanz*, Imp. y Lib. de R. Ortega, Valencia, 1886.
- COMA, Glòria: *Tàrrrega a la Segona República*, Pagés editors, Lleida, 1992.
- CROCHET: "La boxa. Sa cultura física i moral", *Crònica Targarina*, 5 de novembre de 1921, núm. 13.
- GÓMEZ, Joan: "Basquet-ball", *Crònica Targarina*, 10 de març de 1934, núm. 654
- GÓMEZ: "Basquetbol", *Crònica Targarina*, 3 de novembre de 1934, núm. 688.
- MAX: "Regeneració física", *Crònica Targarina*, 8 d'agost de 1925, núm. 206.
- MINGUILLA PRATS, Ramon: "La prosperació del ciclisme targari", *Crònica Targarina*, 25 d'agost de 1934, núm. 678.
- MORGUÍ, Antoni: "Per un camp d'Esports Municipal. Cal protegir l'esport", *Crònica Targarina*, (setmanari al servei del poble) 12 de juliol de 1937, núm. 814, p. 1-2.
- PERNAU, Gabriel: *Catalunya a pinyó fix. Els pioners del ciclisme a Catalunya*, Meteora, Barcelona, 2003.
- PIERA, Sebastià: "Pro piscina", *Petit Liceo*, maig de 1932, núm. 5, p. 7.
- PUJADAS, Xavier i SANTACANA, Carles: *Història Il·lustrada de l'esport a Catalunya*, Vol 1 i 2, Edita, Diputació de Barcelona i Columna Edicions, Barcelona, 1995.
- PUJADAS, Xavier i SANTACANA, Carles: *L'altra olimpíada Barcelona'36*, Llibres de l'Índex, Barcelona, 1990.
- PUYALTO CEBOLLA, Lluís i NAVARRO VIDAL, Vicens: *El bàsquet a Catalunya. Des dels orígens fins l'any 1938*, Fundació del Bàsquet català, Barcelona, 2000.
- RIBELLES, Ramón: "Palestra", *Crònica Targarina*, 7 de febrer de 1931, núm. 493.
- S.R.G.: "Orientació de l'esport", *Crònica Targarina*, 10 de novembre de 1934, núm. 689.
- SERCH, Amadeu: *L'exemple de Txecoslovàquia*, Col·lecció Popular Barcino, Barcelona, 1932.
- SET: "Tennis", *Crònica Esportiva*. Suplement de *Crònica Targarina*, 1929.
- Sindicat de Metges de Catalunya: "Organització de l'Educació Física a Catalunya", Ponència de la Subcomissió d'Educació Física, *L'Opinió*, 12 d'agost de 1933.
- TARRÓS I ESPLUGAS, Ramon: "Alts i baixos en la implantació escolar de l'educació física", *XI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació: Visió històrica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, 1992.
- TORREBADELLA FLIX, Xavier: "Renovació del discurs olímpic català en una conjuntura d'expansió del sistema esportiu (1930-1939) en Pujadas, Xavier (cord.): *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1896-2006)*, Comitè Olímpic de Catalunya, Cornellà de Llobregat, 2006, p. 68-93.
- TORREBADELLA FLIX, Xavier: "Aproximació a una història de l'activitat física i l'esport mitjançant l'anàlisi de les fonts bibliogràfiques (1800-1939). *Apunts Educació Física i Esports*, núm. 59, p. 11-20, Barcelona, 2000.
- TORREBADELLA FLIX, Xavier: *Contribución a la historia de la educación física en España. Estudio bibliográfico en torno a la educación física y el deporte (1800-1939)*, Universitat de Lleida, Departament d'Història de l'Art i Història Social, Lleida, abril, 2009 (tesis doctoral).
- TORREBADELLA, Xavier: *150 anys d'esport a les terres de Lleida, 1850-2000*, Consell Català de l'Esport, Lleida, 2003.
- TORREBADELLA, Xavier: *L'esport català durant la Segona República: el Comissariat d'educació Física i Esports de la Generalitat de Catalunya*, Col·legi de Llicenciats en educació Física i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport de Catalunya, Barcelona, 2000.
- VIVES, Juan Luis: *Diálogos sobre la educación*, Alianza editorial, Madrid, 1987. Vives: *Tratado de la enseñanza*, Ediciones de La Lectura, Madrid, s.a.
- VV. AA.: *Cent anys d'Escola Pia a Tàrrrega (1884-1984)*, Imp. A. G. Camps, Tàrrrega, 1986.
- VV. AA.: *Història gràfica de Tàrrrega. El segle de la modernització*, Ajuntament de Tàrrrega, Tàrrrega, 1997.
- X.: "Orientacions femenines", *Crònica Esportiva*, suplement de *Crònica Targarina*, 16 de desembre de 1929, p. 1-2.